

A TAVASZ ÉBREDÉSE

GYERMEKTRAGÉDIA

BÁNYAY GEYZA FORDÍTÁSA

SZEMÉLYEK

WENDLA

BERGMANN-NÉ

MENYUS

OTTÓ

MARCI

GYURI

RÓBERT

ERNŐ

MÁRTA

THEA

LÄMMERMEIER

RILOW JANCSI

EBTSCHONT *tanár úr*

EHKOPP *tanár úr*

GÁBORNÉ, *Menyus édesanyja*

ILZE

HOBORTH *igazgató úr*

PAWYAN *tanár úr*

FURKOW *tanár úr*

WAKOGOW *tanár úr*

GALOTZA *tanár úr*

ISIEBE *pedellus*

TSCHIRA *tiszteletes úr*

STIEFEL *főrészesényes, Marci apja*

ZIEGENMELKER, *Stiefel barátja*

PROBST BÁCSI

GÁBOR ÚR, *Menyus apja*

DETRE

RAJNÁLD

RUPERT

HELMUT

GASZTON

DR. PROKRUSTES

LAKATOS

DR. VON RIZINUS *egészségügyi*

tanácsos

IRMA, MÜLLERNÉ *Bergmann-né lánya*

ÁLARCOS ÚR

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Lakószoba

WENDLA Anyu, mért varrtad a ruhám ilyen hosszúra?

BERGMANN-NÉ Ma vagy tizennégy éves!

WENDLA Ha tudom, hogy ilyen firhangot lógatsz rám, köszönöm, inkább lemondok az egész tizennégy évről!

BERGMANN-NÉ Ez neked hosszú, Wendla? Hát mit akarsz? Én tehetek róla, hogy kétujjnyit nősz egyik tavaszról a másikra? Ekkora nagy lány mégse szaladgálhat feszülő, rövid princesszruhácskában!

WENDLA Nekem a gyerekek princesszruhácskája még mindig jobban áll, mint ez a szörnyű klepetus! Hadd hordjam tovább, anyu! Csak most, ezen a nyáron! Tizennégy éves vagyok, na, de ha tizenöt volnék, még akkor is várhatnék ezzel a vezeklőcsuhával. Tegyük el jövő ilyenkorra, addig úgylis csak eltiprom az alját!

BERGMANN-NÉ Nem is tudom, mit szóljak rá. Hisz én szívesen megtartanálak, gyerekem, ilyennek, amilyen most vagy. A többi lány a te korodban vagy esetlen kis gömböc, vagy lapos, mint a deszka. Te meg épp ellenkezőleg. De ki tudja, milyen leszel, mire amazok kikupálódznak?

WENDLA Ki tudja – hátha én már nem is leszek addigra.

BERGMANN-NÉ Gyerek, gyerek, hogy juthat ilyesmi eszedbe!

WENDLA Jó, jó, anyu édes, azért nem kell elsírnod magad!

BERGMANN-NÉ (*megcsókolja*) Egyetlen kicsim, te!

WENDLA Este támadnak ilyen gondolataim, ha nem tudok elaludni. De engem egy csöppet sem izgatnak, annál jobban alszom utánuk. Mondd, ezek a bűnös gondolatok, anyu?

BERGMANN-NÉ Jó na, akaszd be hát azt a vezeklőcsuhát a szekrénybe! És nem bánom, hordd tovább a princesszruhácskád! Valamelyik nap varrok majd rá alul egy tenyérszi toldást.

WENDLA (*beakasztja a ruhát a szekrénybe*) Ne varrj, hadd legyek inkább majd egy csapásra húszéves!...

BERGMANN-NÉ Csak aztán meg ne fázz nekem! – Ez a ruha tavaly elég hosszú volt rád, de ma már...

WENDLA Pont most fázzak meg, mikor itt a nyár?! – Még egyetlen csupasz lábú gyerek se kapott a térdén diftériát! Hogy lehet ilyesmitől félni! Az én koromban nem szokás fázni – különösen a lábunk szárán nem. Mit akarsz? Hogy meggyulladjak? Adj hálát az égnek, anyu, hogy a te egyetlen kicsidnek, míg ebben jár, legalább nem jut eszébe valamelyik nyári reggel lenyirbálni a ruhája ujját, alkonyatkor pedig nem mezítláb, harisnya nélkül érkezik haza! De húzzátok csak rám egyszer azt a vezeklőcsuhát, az alatt, esküszöm, nem lesz rajtam egyéb, mint a najádok királynőjén... Ne háborogj, anyácskám! Ott úgyse látni!

MÁSODIK JELENET

Vasárnap este

MENYUS Elég volt. Kiállok.

OTTÓ Akkor hagyjuk abba mi is! Neked megvan a leckéd, Menyus?

MENYUS Ti csak játsszatok tovább!

MARCI Te hová mész?

MENYUS Sétálni.

GYURI Mindjárt sötét lesz.

RÓBERT Minden leckéd megvan?

MENYUS Mi gátolhat meg abban, hogy sötétben menjek sétálni?!

ERNŐ Közép-Amerika! Tizenötödik Lajos! Hatvan sor Homérosz! Hét egyenlet!

MENYUS Nem érdekel a lecke!

GYURI Csak ne pont holnapra kéne megírni a latint is!

MARCI Az ember már gondolni se tud másra, mint az iskolára!

OTTÓ Megyek haza.

GYURI Én is. Tanulni.

ERNŐ Indulok már én is.

RÓBERT Szervusz, Menyus.

MENYUS Szép álmokat!

Mind elmennek, csak Marci és Menyus marad

Szeretném tudni, mi végre vagyunk egyáltalán a világon.

MARCI Hát én bizony konflisló is szívesebben volnék, mint diák. Mert minek járunk iskolába? Hogy feleltessenek. És minek feleltetnek? Hogy megbuktassanak. Hetet meg kell húzniuk, jövőre csak hatvanan férünk a terembe. Kutyául érzem magam karácsony óta... Bizony isten, ha papa nincs, én még ma szedem a motyóm, és vándorolok ki, Amerikába!

MENYUS Beszéljünk másról.

Sétálni kezdenek

MARCI Nézd csak ott azt a fekete macskát, hogy mereszti égne a farkát!

MENYUS Te hiszel az ilyesféle előjelekben?

MARCI Ördög tudja... Az a macska épp erre szaladt. Semmit se jelent.

MENYUS Nézetem szerint a babona az a Kharübdisz, amibe mindenki belekeveredik, aki a vallás elmebajának Szkülláját elkerülte. – Ülünk le ide, a bükk alá. Vízárasztó szél söpör most végig a hegyeken. Bár lehetnék ifjú drüád odafönn, az erdőn, hogy a magasban lengjek-ringjak egész hosszú éjjel az ág bogán...

MARCI Mi van veled, Menyus! Gombold ki magadon azt a mellényt!

MENYUS Hű, hogy fúj be, a ruha alá!

MARCI A kutyafáját, itt olyan vaksötét lesz mindjárt, hogy az orromig se látok! Hol vagy? Hova lettél?... Te, Menyus, szerinted nemcsak úgy belenevelték az emberbe a szemérmet?

MENYUS Épp tegnapelőtt gondoltam én is ugyanerre. Bár azt hiszem, azért elég mélyen gyökerezik a szemérem az ember természetében. Képzeld csak el, hogy le kell vetköznöd anyaszült meztelenre a legjobb barátod előtt. Eszed ágában sincs, csak ha ő is. – Mert azért függ az egész egy kicsit a megszokástól is.

MARCI Én már kitaláltam, hogy ha gyerekeim lesznek, fiúk, lányok, én az első pillanattól mindet egy szobában, lehetőleg közös fekvőhelyen hálatom, reggel-este segíteniük kell egymásnak öltözni-vetközni, nyáron pedig, ha meleg van, se a fiúkon, se a lányokon nem lesz egyéb,

csak egyetlen bőröves gyapjúing. Szerintem ha így nőnek fel, nyugodtabbak lesznek, mint mi.

MENYUS Ebben egyetértünk. Csak egy a kérdés. Ha aztán a lányaidnak gyereke talál lenni, akkor?...

MARCI Már hogy lehetne?

MENYUS Én itt valami ösztönösséget sejtek a háttérben. Ha például egy kölyökkandúrt csöpp korától összezárnak egy kis nőtény cicával, és teljesen elrekesztik őket a külvilágtól, hogy csak a maguk módján éljenek – én bizony, azt hiszem, a cicának előbb-utóbb akkor is lesz kölyke, ha se ő, se a kandúr nem látja más példáját.

MARCI Állatnál ennek nyilván magától kell mennie.

MENYUS Embernél, azt hiszem, még inkább! Képzeld csak el, Marci, a fiaidat, ha egy ágyban alusznak a lányaiddal, és rájuk jön az első férfiúi fölbuzdulás – hát én akármibe fogadok, hogy...

MARCI Ebben igazad lehet. – De azért...

MENYUS És a lányaid a megfelelő korban dettó! Nem mintha ők is pontosan... a lányokon azt nem látni úgy... de azért feltehetőleg... aztán a kíváncsiság csak eligazítja a többit!

MARCI Te, úgy mellesleg, mondd csak...

MENYUS Na?

MARCI De megmondod?

MENYUS Persze!

MARCI Istók zicsi?

MENYUS Kezem rá, nesze! – Na, mi az?

MARCI Te megvagy már a leckével?

MENYUS Mit vacakolsz?! Ki vele! Itt úgyse hall senki.

MARCI Az én gyerekeimnek persze egész nap dolgozniuk kéne a ház körül meg a kertben, vagy játszaniuk, de olyat, ami kifárasztja őket. Lovaglás, torna, usgyi, föl a fára! És az a fő, hogy az ágyuk sose legyen olyan puha, mint a miénk. Szerintem kemény derékaljon nem álmodik az ember.

MENYUS Én mostantól szüretig már csak függőágyban alszom. A rendeset be is raktam a kályha mögé. Tudod, össze lehet csukni. – Télen egyszer azt álmodtam, hogy addig náspángolom, ütöm-verem Lolót, amíg csak mozdul a nyomorult. Sose volt még olyan szörnyű álmom! – Mit nézel úgy rám?

MARCI Jött már rád olyan?

MENYUS Milyen?

MARCI Hogy mondtad az előbb?

MENYUS Férfiúi fölbuzdulás?

MARCI Hm-ühüm.

MENYUS Hát persze!

MARCI Mert rám is. - - - - -

MENYUS Nálam ez már régi dolog! Majdnem egy éve, hogy először volt.

MARCI Engem úgy ért, mint a villámcsapás.

MENYUS Álmodtál előtte?

MARCI Alig valamit... hogy égszínkék harisnyás lábak jönnek föl, a katedrára – igazában azt hittem, át akarnak lépni. – Egy pillanat volt az egész.

MENYUS Zirschnitz Gyuri az anyjával álmodott.

MARCI Ó mondta el neked?

MENYUS Ó. Kint, az Akasztódúlón.

MARCI Ha te azt tudtad volna, mit állok én ki attól az éjszakától fogva!

MENYUS A lelkifurdalástól?

MARCI Fenét volt az lelkifurdalás! – Halálos félelem!

MENYUS Szent isten!... Mitől?

MARCI Attól, hogy ez valami betegség! Gyógyíthatatlan! Hogy nem vagyok normális! – Végül az csillapított le valamelyest, hogy nekiültem, amíg még élek és lehet, megírni az emlékirataimat. Az ám, öregem, az Olajfák hegyén jártam én, ott kínlódtam végig az utolsó három hetet!

MENYUS Engem annak idején nem ért a dolog ilyen készületlenül. Egy kicsit szégyelltem magam. Azzal megvolt.

MARCI Pedig te majdnem egy évvel fiatalabb vagy nálam!

MENYUS Az nem számít, Marci. Hát ez a tohonya, nagy, szalmaszőke, sasorrú Lämmermeier! Három évvel öregebb nálam. És képzeld, Rilow Jancsi mondja, hogy ez még ma se álmodik mással, csak kuglóffal meg baracklekvárral!

MARCI Ugyan, ne beszélj, és Rilow Jancsi honnét tudja?

MENYUS Megkérdezte tőle.

MARCI Megkérdezte? Tőle? Nahát! Ilyet se mernék soha!

MENYUS Engem mégis megkérdeztél.

MARCI Jé, csakugyan! Biztos szegény Jancsi is megírta már a végrendeletét. Hát furcsa játék ez, amit velünk űznek. És még mi legyünk hálásak érte! Mikor kéredzkedtem én ide, mikor kíváncsoztam én ezekre az izgalmakra? Mért nem alhattam nyugodtan tovább az álmom odaát, míg el nem múlik szépen minden? A szüleimnek száz jobb gyerekük is lehetett volna nálam. Mégis pont én csöppentem ide, azt se tudom, hogy, de azért arról már megint én tehetek, hogy nem maradtam odaát. Te még nem gondolkoztál rajta, Menyus, hogy hogy az ördögbe is kerültünk mi bele ebbe az egész slamasztikába?

MENYUS Szóval te még nem tudsz semmit?

MARCI Honnét tudja? Látom, hogy a tyúk tojást rak, és hallom, hogy a mama állítólag a szíve alatt hordott engem. De hát elég ennyi? Emlékszem, hogy elvörösödtem mindig ötéves koromban, ha a kivágott ruhájú kőr dámát fölcsapták előttem. Hát az ilyesmin persze túl vagyok. De most nem válthatok két szót egy lánnyal anélkül, hogy eszembe ne jusson valami undorító dolog, pedig – esküszöm, Menyus – fogalmam sincs semmiről.

MENYUS Majd én elmondom neked az egészet. Olvastam is sok mindent, képeket is láttam, és figyeltem a természetet is. Leesik majd az állad. Én is akkor lettem ateista. A Zirschnitz Gyurinak is én mondtam el. Az mindjárt tovább akarta adni Rilownak, de Jancsi már kiskorában megtudott mindent a nevelőnőjétől.

MARCI Én átkutattam elejétől végig a Meyer kislexikont. Szavak, szavak, üres szavak! Egyetlen értelmes magyarázat sincs benne. Jaj, ez a hülye szemérem! – Fenét se ér az egész lexikon, ha az élet nyilvánvalóan alapvető kérdéseire se ad választ.

MENYUS Láttad már, hogy csinálja két kutya az utcán?

MARCI Nem! De ma még inkább ne is mondj semmit, Menyus. Végeznem kell Közép-Amerikával meg Tizenötödik Lajossal. Aztán a hatvan sor Homérosz, a hét egyenlet meg a latin – holnap mindenből be találok szedni. A biflázás csak úgy megy, ha olyan süket és vastag bőrű vagyok, mint az ökör.

MENYUS Gyere fel hozzánk, Marci, a szobámba. Háromnegyed óra alatt túl vagy a Homéroszon, és megkapod az egyenleteket a két írás-

belivel együtt. Majd rakok a tiédbe egy-két ártatlan hibát, azzal kész. A mamától kapunk limonádét, és kellemesen eltársalgunk a fajfenntartásról.

MARCI Nem! Én nem tudok kellemesen eltársalogni a fajfenntartásról. Írd le inkább, tedd meg a kedvemért. Amit csak tudsz, mindent. Röviden írd, világosan, és dugd be holnap torna alatt a könyveim közé. Én majd hazaviszem, de azzal már el is felejttem, hogy nálam van. Egyszer aztán váratlanul a kezembe kerül. És akkor majd szinte gépiesen, önkéntelenül, fáradt szemmel átfutom... Ha mindenképp muszáj, rajzolhatsz a margóra egy-egy ábrát.

MENYUS Mint valami lány, olyan vagy. De ha neked így jobb, nem bánom. Nekem egész érdekes lesz. Te, várj csak, Marci!

MARCI Hm?

MENYUS Láttál te már lányt egyáltalában?

MARCI Láttam.

MENYUS De mindenestül?

MARCI Mindenestül!

MENYUS Természetesen én is láttam! Jó. Akkor nem kellene ábrák.

MARCI Tudod, a lövészünnepélykor a búcsúsbódék közt, a Leilich-féle bonctani kiállításon! Hű, ha rajtakapnak, egyből kicsapnak a suliból! Isteni volt... hajszálra olyan, mint az igazi!

MENYUS Én múlt nyáron Frankfurtban jártam a mamával. Mi az, te már mész, Marci?

MARCI Sok a lecke. Szevasz.

MENYUS Szevasz.

HARMADIK JELENET

Thea, Wendla és Márta karonfogva közeledik az utcán

MÁRTA Hogy átázik a cipő ebben a locspocsban!

WENDLA Hogy füttyül a szél az arcom körül!

THEA Hogy kalapál a szívem!

WENDLA Gyerünk ki a hídhoz! Ilze azt mondja, bokrokat, fákat sodor

magával az ár. A fiúk tutajt csináltak. Gábor Menyus az este állítólag kis híján a vízbe veszett.

THEA Ugyan, tud az úszni!

MÁRTA Barátom, de még hogy!

WENDLA Ha nem olyan kitűnő úszó, biztos belefulladás!

THEA Kibomlik a copfod, Márta, vigyázz, nézd, megy szét a copfod!

MÁRTA Tőlem – hadd menjen! Éjjel-nappal folyton csak a hajamra dühöngök. Nem hordhatom röviden, mint te, nem hordhatom kibontva, mint Wendla, nem hordhatok csikófrizurát, magamnak kell otthon vesződni a hajammal – mert mit szólnak különben a szomszéd néni!

WENDLA Holnap beviszek egy ollót a vallástanra, és míg te javában fújod, hogy „Aki nem jár hitlenek tanácsán”, én – nyissz! – levágom.

MÁRTA Az isten szerelmére, Wendla, még csak az kéne! Hogy apám szíjat hasítson a hátamból, a mama meg három éjszakára a szenes-kamrába csukjon.

WENDLA Mivel ver téged az apád, Márta?

MÁRTA Sokszor azt képzelem, hiányozna is nekik, ha nincs ilyen elfajzott kölykük, mint én.

THEA Ugyan, te csacsi!

MÁRTA Mondd, neked se szabad égszínkéék szalagot fűznöd az inged elejébe?

THEA Nekem csakis rózsaszín atlaszt szabad! A mama szerint csak az áll jól a szurokfekete szememhez!

MÁRTA Nekem úgy illett a kék! Olyan szép volt! De ki is rángatott a mama az ágyból a copfomnál fogva! Így ni – letenyerelem a padlóra! Mert a mama mindennap megrendezi otthon az esti áhítatot, elő is imádkozik hozzá...

WENDLA Én a te helyedben már rég kifutottam volna a világból!

MÁRTA ...hogya tessék, ugye, hogy az lesz belőlem! – Na, ugye, hogy! – De ő tesz majd róla, ő ezt bizony nem nézi ölbe tett kézzel! – Hogy legalább az anyámnak ne tehessek szemrehányást...

THEA Húha!

MÁRTA Te érted, Thea, mit akar ezekkel anyám?

THEA Nem én. Hát te, Wendla?

WENDLA Én egyszerűen megkérdezném tőle.

MÁRTA Én csak fekszek ott a földön, bögök, ordítok. Erre jön a papa. Reccs – le az inget rólam! Szaladok, neki az ajtónak! Na, tessék! Lám, hova kívánczodik máris, ki, persze, az utcára!...

WENDLA Ugyan, Márta, ez nem lehet igaz!

MÁRTA Fáztam. Bekéredzkedtem. És egész éjjel zsákban kellett aludnom.

THEA Egy percet se tudnék zsákban aludni!

WENDLA Én igazán elaludnék ott helyetted a zsákban.

MÁRTA Csak ne járna ráadásul verés hozzá...

THEA De hát nem fulladsz meg benne?

MÁRTA Ugyan, a fejem kinn marad. Az állam alatt kötik be.

THEA És aztán folyton vernek?

MÁRTA Nem. Csak ha valami úgy hozza.

WENDLA De mondd, Márta, mivel ütnek?

MÁRTA Mivel? Mindenfélével. – A te mamád szerint is disznóság az ágyban kenyeret enni?

WENDLA Á, dehogy.

MÁRTA Mindig úgy érzem, hogy mulatságukat lelik a verésben – csak bölcsen hallgatnak róla. Ha énnekem egyszer gyerekeim lesznek, azok tőlem úgy nőhetnek, mint a kertünkben a dudva. A kutya se törődik vele, mégis egyre sűrűbb, erősebb, magasabb – a rózsa meg ott kornyadozik minden nyáron a virágágyban, a karója mellett.

THEA Én a gyerekeimet tiszta rózsaszínben fogom járatni. Rózsaszín kalapban, ruhácskában, cipőben. Csak a harisnyájuk, egyedül a harisnyájuk lesz fekete, mint az éjszaka! És ha sétálni megyek, ott vonulnak majd föl szépen előttem libasorban. – Hát te, Wendla?

WENDLA Honnét tudjátok, hogy lesz-e egyáltalán gyereketek?

THEA Miért ne volna?

MÁRTA Igaz, a Fémi néninek sincs.

THEA Csacsi! Annak ura sincs!

WENDLA Bauer néninek három ura is volt, még sincs gyereke.

MÁRTA Ha neked lesz, Wendla, mi kell inkább, fiú vagy lány?

WENDLA Fiú! Fiú!

THEA Nekem is. Fiú!

MÁRTA Nekem is. Inkább legyen húsz fiam, mint három lányom.

THEA A lányok olyan unalmasak.

MÁRTA Ha én nem születek véletlenül lánynak, magamtól sose akartam volna az lenni.

WENDLA Szerintem ez ízlés dolga, Márta! Én mindennap hálát adok az égnek, hogy lány lehetek. Nincs az a királyfi, akivel cserélnék. De ha gyerekem volna, azért én is csak fiút szeretnék.

THEA Ez butaság, irtó nagy butaság!

WENDLA De csacsikám, egy férfi szerelme ezerszer jobb érzés lehet, mint egy lányé!

THEA Csak nem akarod azt állítani, hogy Pfälle erdészgyakornok jobban szereti Melittát, mint az őt?

WENDLA De, pontosan azt! Pfälle büszke, büszke az erdészgyakornokságára – mert mása sincs, nem is lesz. De Melitta azért boldog, mert annál, ami most, tízezerszer több lesz majd ezután.

MÁRTA Te nem vagy büszke magadra, Wendla?

WENDLA Olyan üres hólyagnak nézel?

MÁRTA Bezzeg én büszke volnék, ha neked vagyok!

THEA Figyeld, Márta, hogy rakja a lábát – nézd csak meg a szemét –, meg ahogy tartja magát! – Hát ha ez nem büszkeség!

WENDLA Mire legyen büszke? Boldog vagyok, hogy lány lehetek. Ha nem az volnék, megölném magam, hogy legközelebb...

Menyus elmegy előttük, köszön

THEA Isteni feje van!

MÁRTA Mint az ifjú Nagy Sándornak, mikor Arisztotelészhez járt isibe.

THEA Jaj, már megint görög történelem! Annyit tudok csak az egészből, hogy Szókratész a hordóban feküdt, amikor Nagy Sándor eladta neki a szamár árnyékát.

WENDLA Azt mondják, örültül sokat tud. Az osztályukban ő a harmadik.

THEA Ebtschont tanár úr szerint csak rajta áll, hogy osztályelső legyen.

MÁRTA Szép a homloka, de a barátjának melegebb a pillantása.

THEA Kinek? A Stiefel Marcinak? Az olyan nyimnyám!

MÁRTA Velem mindig nagyon kedves.

THEA Jaj, de milyen kínos helyzetbe tudja hozni az embert! A Rilowék gyerekzsúrján megkínált pralinéval! Képzeld, Wendla, mind puha

volt, és meleg! Na hallod!... És ráadásul meg is magyarázta, hogy túl soká tartotta a nadrágja zsebében!

WENDLA Képzeld, nekem Gábor Menyus ugyanott azt mondta, hogy semmibe se hisz, se Istenbe, se túlvilágba – semmibe!

NEGYEDIK JELENET

Parkosított rész a gimnázium előtt. – Menyus, Ottó, Gyuri, Róbert, Lämmermeier, Rilow Jancsi

MENYUS Nem tudja valaki, hova lett Stiefel Marci?

GYURI Most kihúzza a gyufát! Alaposan megjárja!

OTTÓ Addig jár a korszó a kútra, míg el nem törik!

LÄMMERMEIER A kutya fáját, most nem szeretnék a bőribe lenni!

RÓBERT Pimasz fickó! Ennek nincs bőr a pofáján!

MENYUS De hát mi az, mi történt?

GYURI Hogy mi? Na, ide hallgass...

LÄMMERMEIER Én nem mondanám el!

OTTÓ Én se, még mit nem!

MENYUS Ha nem mondjátok meg azonnal!...

RÓBERT Szóval Stiefel belógott a tanáriba.

MENYUS A tanáriba?...

OTTÓ Oda, a tanáriba! Mindjárt a latin után.

GYURI Ő jött ki utolsónak. Úgyesen a végire maradt.

LÄMMERMEIER A folyosó fordulójánál láttam, ahogy bepofátlankodik.

MENYUS Te, úgy megbil...!

LÄMMERMEIER Csak aztán őt meg ne billentsék véletlenül!

GYURI Úgy látszik, a tekintetes igazgatóság rajta felejtette a kulcsot.

RÓBERT Vagy Stiefelnek van sperhahnija.

OTTÓ Tőle kitelik!

LÄMMERMEIER Még jól jár, ha csak egy vasárnap délutánra csukják be.

RÓBERT És szabályszerűt kap hozzá magaviseletből.

OTTÓ De amilyen rossz tanuló, fix, hogy röpül.

RILOW JANCISI Itt van!

MENYUS Hú, milyen falfehér!

Marci megjelenik, nagyon izgatott

LÄMMERMEIER Marci, Marci, mit műveltél!?

MARCI Semmit! Semmit se!

RÓBERT Te lázas vagy!

MARCI A boldogságtól – az örömtől – majd kiugrom a bőrömből...

OTTÓ Nem kaptak el?

MARCI Átmentem! – Menyus, képzeld, átmentem! – Most már össze-
dülhet tőlem az egész világ! – Átmentem! – Hitte volna valaki, hogy
átmegyek? – Még mindig nem értem! – Hússzor is elolvastam! –
Nem akartam hinni a szememnek – magasságos ég, pedig mégis úgy
van! – Úgy bizony! Hogy átmentem! (*Mosolyog*) Nem is tudom
– olyan furcsán érzem magam – alig állok a lábamon... Menyus, Me-
nyus, van fogalmad neked arról, mit álltam én ki?!!

RILOW JANCSI Gratulálok, Marci. Boldog lehetsz, hogy megúsztad!

MARCI Te nem tudod, Jancsi, nem is sejtet, mi forgott kockán. Három
hete úgy csúszok el az előtt az ajtó előtt, mintha a pokol kapuja volna.
És ma egyszerre meglátom, hogy nyitva hagyták! Ha egymilliót ad
valaki, azt hiszem, akkor se tarthat vissza! Már is odabent vagyok,
felütöm az osztálykönyvet, lapozok, megtalálom. És közben az egész
idő alatt... Jaj, hogy futkároz a hideg még most is a hátamon...

MENYUS Mi volt egész idő alatt?

MARCI Tárva-nyitva állt végig az ajtó a hátam mögött. Hogy hogy
jöttem ki, hogy botorkáltam le a lépcsőn, magam se tudom.

RILOW JANCSI Röbel Ernő is átment?

MARCI Át, Jancsi, ő is! Röbel Ernő is átment.

RÓBERT Akkor mégiscsak rosszul olvastad. A szamarak padját leszámítva
Röbellel és veled hatvanegyen vagyunk, a fönti osztályba pedig
csak hatvan fér be.

MARCI Én igenis jól olvastam. Röbel ugyanúgy átment, mint én –
egyelőre persze mind a ketten csak feltételes en mentünk át. Az első
negyedévben válik el, melyikünk csinál helyet a másiknak. Szegény
Röbel! Tudja fene, én már nem is félek. Olyan mély volt az a szakadék,
ahová le kellett nézmem.

OTTÓ Öt márkába fogadok, hogy te adod át a helyed!

MARCI Mit akarsz? Egy vasad sincs. Nem, én téged nem fosztalak ki.

Szentséges isten, hogy fogok én mától biflázni! Most már megmondhatom – akár hiszitek, akár nem –, úgyse számít, én meg... én úgyis tudom, hogy igaz: ha most nem megyek át, én főbe löttem volna magam.

RÓBERT De nagy a szád!

GYURI Pont egy ilyen anyámasszony katonája!

OTTÓ Megnéztelek volna, hogy lősz!

LÄMMERMEIER Téged jól szájon kéne vágni!

MENYUS (*megpofozza*) Gyere, Marci. Menjünk az erdészházba.

GYURI Te elhiszed neki, amit ez összedumál?

MENYUS Mi közöd hozzá? Hadd jártassák a szájukat, Marci. Gyerünk, indulás, ki a városból!

Két tanár megy el a fiúk mellett: Ebtschont és Ehkopp

EBTSCHONT Nem vagyok képes felfogni, tisztelt kollégám, miért kell a legjobb tanítványomnak éppen a legrosszabbal sülve-főve együtt járnia.

EHKOPP Erre magam sem tudok magyarázatot találni, tisztelt kollégám.

ÖTÖDIK JELENET

Napos délután. – Menyus az erdőben találkozik Wendlával

MENYUS Csakugyan te vagy az, Wendla? Hogy kerülsz ide, így, egyedül? Három órája járom egyfolytában az erdőt, és nem látok egy árva lelket se, aztán egyszerre csak – hipp-hopp! – te toppansz elém a sűrűből!

WENDLA Én bizony!

MENYUS Ha nem tudom, hogy Bergmann Wendla a neved, drüádnak nézlek, aki a gallyak közül pottyant elő.

WENDLA Pedig én egyszerűen csak Bergmann Wendla vagyok... Te mit csinálsz itt?

MENYUS Gondolkodom. És járok, megyek az orrom után.

WENDLA Én fűvészkedni jöttem, szagos mügét keresni. A mama májusi bőlét csinál. Velem akart jönni, de az utolsó pillanatban beállított

Bauer néni, és az utál hegyet mászni. Ezért jöttem föl 'egymagam.
MENYUS És találtál?

WENDLA Egy egész kosárra valót. Odább, a bükkösben, rengeteg van, úgy benőtt mindent, mint a lóhere. Most az utat keresem hazafelé. Úgy látszik, eltévedtem. Nem tudod, hány óra?

MENYUS Fél négy múlt valamivel. Mikorra várnak?

WENDLA Azt hittem, későbbre jár. Egy darabig heverésztem a mohán, a patak mellett, és álmodoztam. Úgy elszaladt az idő, hogy attól félttem, mindjárt rám esteledik.

MENYUS Hát ha úgyse várnak még, maradjunk egy kicsit. Ott szeretek üldögélni, az alatt a tölgy alatt. Ha fejem a törzsének döntöm, és az ágak közt felbámulok az égre, szinte hipnotizál. A föld is meleg, egész délelőtt sütött a nap. Hetek óta akarok kérdezni tőled valamit, Wendla.

WENDLA De öt előtt otthon kell lennem.

MENYUS Majd lemegyünk együtt. Viszem a kosarad, átvágunk a vízmosáson, és tíz perc alatt odalent vagyunk, a hídnál. Ha az ember itt hever, és a homlokát a tenyerébe hajtja, furcsa gondolatai támadnak...

Letelepszének a tölgy alá

WENDLA Mit akarsz kérdezni, Menyus?

MENYUS Hallom, gyakran eljársz a szegényekhez. Viszel nekik ennivalót, ruhát, pénzt. Mondd, magadtól csinálod, vagy az édesanyád küld?

WENDLA Többnyire anyám küld. Szegény napszámoscsaládokhoz, ahol hemzseg a sok gyerek. Az apának sokszor nincs munkája, fáznak, éheznek. Nálunk meg, tudj' isten, mióta áll rakáson a szekrényben, komódban mindenféle, ami már senkinek se kell. – De hogy jut ilyesmi az eszedbe?

MENYUS És szívesen mész, vagy nem mész szívesen, ha küld az édesanyád?

WENDLA De még milyen szívesen megyek! – Hogy kérdezhetsz ilyet?

MENYUS Pedig az a sok kölyök mocskos, az asszony beteg, a lakás valószínű trágyadomb, a férfi meg gyűlöl téged, mert dologtalan vagy...

WENDLA Ez nem igaz, Menyus. De ha igaz volna, annál inkább mennék!

MENYUS Hogyhogy annál inkább?

WENDLA Még szívesebben. Akkor még nagyobb örömmel segítenék.

MENYUS Hát te kedvtelésből jársz a szegényekhez?

WENDLA Azért járok hozzájuk, mert szegények.

MENYUS De ha nem lelnéd örömed benne, nem mennél?

WENDLA Tehetek én róla, hogy örömmel csinálom?

MENYUS És mégis ezért jutsz majd a mennyországba! Na lám, akkor hát igaz, ami már egy hónapja fúrja az oldalam! Mit tehet a fukar arról, hogy neki nem öröm ótvaros, nyavalyás gyerekekhez járni?!

WENDLA Te is örömet járnál, mit akarsz!

MENYUS És a fukarnak mégis ezért kell örök halált halnia! Erről tanulmányt írok, és beadom Tschira nagytiszteletű úrnak. Ő szervezi az egész jótekonyságot. De mit locsog nekünk összevissza áldozatkészségről? Ha nem tud értelmesen válaszolni, én kimaradok a vasárnapi iskolából, és nem fogok konfirmálni.

WENDLA Ugyan, minek búsítanád szegény szüleidet? A konfirmációba nem halt még bele senki. Ha nekünk nem kéne abba a borzalmas fehér ruhába bújnunk, nektek meg ebbe a trottyos nadrágba, egész jó mulatság volna.

MENYUS Egyszerűen nem létezik önfeláldozás! Képtelenség! Nincs önzetlenség! Magam előtt látom a repeső szívű jókat, a síró-rívó, remegő rosszakat – látlak téged, Wendla, ahogy a fürtjeidet táncoltatod, és nevensz, s nekem keserű lesz a szám, mint a kiteszítottnak, kiközösítettnek. – Miről álmodoztál az előbb, Wendla, a fűben heverészve, a pataknál?

WENDLA Butaságokról! Mindenféle bolondságról.

MENYUS Nyitott szemmel?

WENDLA Arról, hogy szegény vagyok, mint a templom egere, koldusgyerek, hajnali ötkor kergettek ki az utcára, hogy szélben, viharban kéregessenek egész álló nap mindenféle kérges szívű, rideg népségtől. És ha este, éhségtől és hidegtől remegve, nem viszek haza annyi pénzt, amennyi apámnak kell, akkor üt-ver, agyba-főbe.

MENYUS Ezt ismerem, Wendla. Ezt az álmot a bárgyú gyermekmeséknek köszönheted. Olyan brutális barmok nem is léteznek már!

WENDLA De léteznek, Menyus, nincs igazad. Bessel Mártát minden este elpüfölik, másnap ott látni a hurkákat rajta. Hogy annak mit kell szenvednie! Az embert előnti a forróság, ha beszélni hallja. Örültül sajnálom szegényt, sokszor telesírom miatta éjszaka a párnám. Hóna-

pok óta töröm a fejem, hogy segíthetnék rajta. Bár csak egyszer nyolc napot átvállalhatnék tőle!

MENYUS Egyszerűen föl kéne jelenteni az apját. Hogy elvegyék tőle.

WENDLA Te, Menyus, engem még soha életemben nem ütött meg senki – egyetlenegyszer se. Elképzelni se tudom, milyen a verés. Próbáltam már önmagamot ütni, hogy lássam, bírom-e. Félelmes lehet!

MENYUS Nem hiszem, hogy van gyerek, aki megjavul tőle.

WENDLA Mitől?

MENYUS Ha verik.

WENDLA Például ezzel a vesszővel, itt! – Hű, milyen suhogós, csípős!

MENYUS Ettől egyből kiserked a vér!

WENDLA Nem csapsz ide egyet?

MENYUS Hova?

WENDLA Rám.

MENYUS Ne csacsiskodj, Wendla.

WENDLA Olyan nagy dolog?

MENYUS Ugyan, nyughass már! Nem ütlek meg!

WENDLA De ha megengedem!

MENYUS Akkor se!

WENDLA De ha kérlek rá, Menyus!

MENYUS Eszeden vagy?

WENDLA Engem még soha életemben nem ütöttek meg!

MENYUS Hát ha képes vagy ilyet kérni...

WENDLA Kérlek – könyörgök.

MENYUS ...akkor majd megtanítalak én mindjárt könyörögni! (*Rácsap*)

WENDLA Ugyan – nem is érzek semmit!

MENYUS Azt el is hiszem – ennyi ruhán keresztül...

WENDLA Űsd a lábam!

MENYUS Wendla! (*Erősebben rácsap*)

WENDLA Te cirógatsz! Menyus, te cirógatsz!

MENYUS Megállj csak, te boszorkány, majd kiverem én mindjárt az ördögöt belőled! (*Eldobja a vesszőt, és akkorát bokszol a lányba, hogy az egy félelmeset üvölt. De most már Menyus se lát, se hall, őrzöngve ütt-vert, csépelí tovább, és közben kövér könnycseppek gurulnak le a képén. Egyszerre fölugrik a fa alól, tenyere közé szorítja a halántékát, és kétségbeesetten felzokogva berohan az erdőbe*)

MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Menyus diákszobájában, este. Az ablak nyitva, lámpás ég az asztalon. Menyus a kanapén ül Marcival

MARCI Már egészen felfrissültem, csak valami fura kis izgalom bujkál még bennem. De a görögórán, ott úgy durmoltam, mint a részeg Polüphemosz. Csoda, hogy fülön nem csipett az öreg Wakogow. Már reggel is majd elkéstem. Mert ahogy ébredek, máris eszembe jutnak a „mi” végződésű igék. Hű, a kutyateremtésit! Reggelinél, iskolába menet folyton azokat ragozom, hogy a végén már zöld karikák táncolnak a szemem előtt. Hajnali három lehetett, mikor összecsucódtam. A tollam még ejtett egy szép kerek pacát a könyvembe. Füstölt a lámpám, mikor Matild fölkelte, az ablak alatt vidáman füttyögtek a rigók az orgonabokron – s egyszerre megint letörtem, de nagyon. Nyakendőt kötök, megkefélem a hajam. – De azért megérzi ám az ember, ha elcsikart valamit a természettől!

MENYUS Ne sodorjak egy cigarettát?

MARCI Köszönöm, nem dohányzom. – Csak menne így tovább, ebben a tempóban! Dolgozni akarok, belefeszülni, ahogy csak bírom, míg ki nem guvad a szemem. Röbel Ernő a vakáció óta már hatszor nem tudott egy bűdös szót se: háromszor görögből, kétszer Ebtschontnál, utoljára meg irodalomtörténetből. Én csak ötször álldogáltam kint, a katedra előtt, mint a szamár a hegyen, de mától fogva ilyen se lesz többet! Röbel nem lövi főbe magát. Neki nincsenek olyan szülei, akik mindenüket érte áldozzák. Ő elmehet akár légiósnak, akár cowboynak, akár matrónak, aminek akar. De ha én megbukom, apámat megüti a guta, anyámat meg viszik egyenest a bolondokházába. Azt nem lehet túlélni! A vizsga előtt azon imádkoztam, hogy küldjön rám egy kis tüdővést a Jóisten, hadd múljon el tőlem a keserű pohár. Akkor csakugyan odább is siklott valamelyest a számtól, de azóta egyre csillogvillog felém peremének fényes karikája, se éjjelem, se nappalom, nem tudom levenni róla a szemem. Most viszont megkapaszkodtam, és kú-

szok egyre följebb. Muszáj, mert nincs pardon: csak úgy bukhatok, ha a nyakam szegem.

MENYUS Elképesztő, milyen mocskok az élet. A legszívesebben oda akasztanám fel magam, az élet fájának ágai közé. – Mért nem hozza vajon a mama a teát?

MARCI De jó lesz most a teátok, Menyus! Úgy remegek. És közben ez a fura elragadtatás! Tapogass meg. Most jobban látok, hallok, érzek, mégis valahogy álomszerű lett minden – és olyan varázslatos! Ahogy a holdfényben elnyújtózik a kert, szinte a végtelenbe! A bokrok alól fátyolos alakok bújnak elő, át-átcikáznak a tisztásokon, aztán beleolvadnak a félhomályba. Mintha gyűlés készülne a gesztenyefa alatt. – Ne menjünk le mi is, Menyus?

MENYUS Előbb igyuk meg a teánkat.

MARCI Milyen fáradhatatlanul susognak a falevelek. Mintha boldogult nagyanyámat hallanám, ahogy a „Fejenincs királynő” meséjét mondja. Szépséges szép királynő volt, napnál ékebb, nem termett szebb nála egész országában. Csak éppen hogy fejetlennek született az árva. Nem is tudott se enni, se inni szegényke, se nézni, se nevetni, de még csókolni se. Csak gyöngye kacsója jelezte az udvari népnek, mit akar. Hadüzenetet, halálos ítéletet pedig formás lábacska toppantott ki. De eljött annak is a napja, hogy a mi királynőnket le találta győzni egy olyan király, akinek történetesen két feje volt. És ez a két fej pillanatonként hajba kapott egymással mindenben, vad pörlekedésüktől a szavát se lehetett érteni egyiknek se. Végül az udvari fővarázsló fogta a kisebbik fejet, és odapászította a királynő nyakára. Hát csodák csodája! Mintha csak oda teremtették volna! No, a király menten feleségül is vette a királynőt, a két fej pedig ezután soha többet nem kapott hajba, sőt inkább egyre csókolgatták egymást, csókkal borították egymás homlokát, orcáját, ajakát, így a királyék sok-sok éven át boldogan éltek, míg meg nem haltak... Bődületes nagy marhaság, mi? De nekem a vakáció óta sehogy se megy ki a fejemből ez a Fejenincs királynő. Ha megtetszik egy lány, annak sincs feje – és mintha belőlem is nyomban valami Fejenincs királynő lenne... Talán egyszer az én nyakamra is úgy kell majd fejet pászítani.

Gáborné belép a gőzölgő teával, egy-egy csészét lerak Marci és Menyus elé

GÁBORNÉ Tessék, gyerekek, lássatok hozzá. Jó estét, Stiefel úr. Hogy van?

MARCI Köszönöm jól, nagyságos asszonyom. Bámulom ezt a kertet, ki lehet lesni a természet körtáncát benne.

GÁBORNÉ De nincs valami jó színben! Csak nem beteg?

MARCI Szóra sem érdemes. Csak egy kicsit későn kerültem ágyba az utóbbi napokban.

MENYUS Képzeld, az egész éjszakát végigtanulta!

GÁBORNÉ Ezt nem jól teszi, Stiefel úr. Vigyáznia kell magára. Az egészségére. Az iskola nem pótolja az egészséget. Sétáljon sokat, menjen ki gyakran a szabadba, a jó levegőre! A maga korában ez még a hibátlan, művelt beszédnél is fontosabb.

MARCI Fogok is sétálni rendszeresen. Persze. Séta közben is lehet tanulni. Kár, hogy ez eddig nem jutott eszembe! Az írásbelit kell csak mindenképp otthon megcsinálnom.

MENYUS Azt megírod majd itt, úgy mind a kettőnknek könnyebb. – Ugye hallottad, mama, hogy Max, tudod, szegény von Trenk, tifuszt kapott? Hát mi történik ma délben?! Rilow Jancsi egyenest Max halálos ágyától szalad Hoborth igazgató úrhoz bejelenteni, hogy Trenk néhány perce halt meg, ő is ott volt. „Igen?” – emeli rá Hoborth a szemét. „Te viszont még a múlt hétről adós vagy két óra áristommal! Nesze a cédula, add át a pedellusnak! Egy-kettő, indulás, leülöd a büntetést! Egyébként az egész osztály testületileg fog majd kivonulni a temetésre.” Ezt a dumát! Jancsi majd elájult tőle!

GÁBORNÉ Milyen könyv az nálad, Menyus?

MENYUS A „Faust”.

GÁBORNÉ Már elolvastad?

MENYUS Még nem egész végig.

MARCI Épp a boszorkányszombatnál tartunk.

GÁBORNÉ Én a te helyedben vártam volna még egy-két évet vele.

MENYUS Ennyi szépet nem találni együtt más könyvben, mama. Mért ne olvasnám?

GÁBORNÉ Mert nem érted meg.

MENYUS Honnét tudod? Azt persze én is érzem, hogy az egészet a maga nagyságában még nem foghatom át...

MARCI Mindig kettesben olvassuk, úgy sokkal könnyebb megérteni.
GÁBORNÉ Elég nagy vagy már, Menyus, hogy tudd, mi az, ami neked való, és mi árt. Csak olyat tégy mindig, amiért önmagad előtt vállalni tudod a felelősséget. Én ehhez szíves-örömmel elismerem mindig a jogodat, míg okot nem adsz rá, hogy megvonjuk tőled a bizalmat. Csak arra szeretnék figyelmeztetni, hogy a legjobb táplálék is árthat, ha nem vagyunk elég érettek a megemésztéséhez. De én mindig inkább te benned akarok bízni, nem a nevelés ilyen vagy olyan szabályában. – Ha kell még valami, fiúk, csak átjössz, Menyus, és szólsz. A hálósobában vagyok. (El)

MARCI A mamád a Margit-ügyre célzott.

MENYUS Miért? Elcsámcsogtunk rajta akár egy pillanatig is?

MARCI Nem, hidegvérűbben maga Faust se tudott volna átsiklani fölötte.

MENNUS A remékműnek végtére nem ez a disznóság a lényege! Ha Faust egyszerűen megkéri a lány kezét, aztán faképnél hagyja, szerintem attól se volna kisebb gazember. Nekem elég lett volna Margit halálához, hogy bánatában szakadjon meg a szíve. De veszed észre, milyen görcsösen figyel mindenki csakis arra, mintha az egész világ a pénisz és a vulva körül forogna!

MARCI Hogy őszinte legyek, Menyus, amióta azt az írásodat elolvastam, csakugyan úgy érzem, hogy akörül forog. Mindjárt a vakáció elején odapottyant a könyveim közül a lábam elé. Egyszerre fölkaptam. Bezárkoztam vele, és úgy röpültem át a föl-fölvillanó sorokon, mint égő erdőn a megriadt bagoly. Azt hiszem, behunyt szemmel olvastam végig a java részét. A magyarázatodtól homályos emlékek egész sora csendült vissza a fülembé, mint régi dal, amit vidáman fújtunk gyerekkorunkban, de a halálos ágyon, más ajkáról elszorult szívvel hallunk. A legmélyebben azt éreztem át, amit a leányokról írsz. Azóta se megy ki a fejemből. Hidd el, Menyus, méltatlanságot kényszerből elszenvedni édesebb, mint elkövetni. De ártatlanul túrni ezt az édes méltatlanságot, szerintem az a teteje minden földi boldogságnak!

MENYUS Köszönöm, én nem kérek semmiféle alamizsna-boldogságból.

MARCI De miért?

MENYUS Mert nekem semmi se kell, amit nem én harcolok ki magamnak!

MARCI Marad akkor még valami gyönyörűség az egészben, Menyus? A nő, tudod, úgy élvez, mint a boldog istenek. Neki természete a védekezés. Az utolsó pillanatig ment marad a legkisebb keserűségtől is, hogy egyszerre szakadjon rá minden csodás kínjával a mennyország. Még abban a pillanatban is tart a pokoltól, amikor már az éden sugárzik feléje. Mint szikláról alászökkenő forrás, olyan pezsgőn friss, ahogy érez. A nő földi fuvallat sosem érte kelyhet ragad, abból nyeli a lángoló, lobogó nektárt... A férfi kielégülése ehhez képest ízetlen, izzadságos. MENYUS Színezd ki magadnak, ahogy akarod, de ne beszélj róla. Én nem szeretek ilyesmin fantáziálni...

MÁSODIK JELENET

Lakószoba

BERGMANN-NÉ (*kalapban, vállkendővel, kosár a karján, ragyogó arccal lép be a középső ajtón*) Wendla! – Wendla!

WENDLA (*alsószoknyácskában, fűzőben jön elő jobbról*) Mi történt, anyám?

BERGMANN-NÉ Mi az, te már talpon vagy, kicsim? Ezt szeretem.

WENDLA Te meg már el is voltál hazulról!

BERGMANN-NÉ Öltözz hamar! Le kell menned Irmához ezzel a kosárral.

WENDLA (*a következők alatt felöltözik*) Irmánál voltál? Hogy van? Még most sincs jobban?

BERGMANN-NÉ Képzeld, Wendla, az éjjel nála járt a gólya, és egy kisfiút hozott neki!

WENDLA Kisfiút! Fiút! Óriási! Hát ezért volt olyan sokáig influenzás!

BERGMANN-NÉ Egy pompás kis fiúcskát!

WENDLA Jaj, csak már látnám, anyu! Szóval háromszoros nagynéni lettem – egy kislányé és két kisfiúé!

BERGMANN-NÉ De még milyen fiúé! Lám, lám, aki közel lakik a temp-

lom tornyához! Holnap lesz két éve, hogy odafönt járt Irma a muszlin-ruhájában...

WENDLA Ott voltál, mikor megjött a gólya?

BERGMANN-NÉ Épp akkor repült el. Nem tűzöl ki egy szál rózsát?

WENDLA Mért nem siettél jobban, anyu?

BERGMANN-NÉ De várj csak, úgy rémlik, neked is hozott valamit – egy brossot vagy mi a csudát.

WENDLA Kár.

BERGMANN-NÉ Nem érted? Neked hozta. Egy brossút.

WENDLA Untig elég brossom van.

BERGMANN-NÉ Akkor se légy telhetetlen, kislányom. Miért, mit szeretnél inkább?

WENDLA Őrüdtül szeretném megtudni, hol repül be a gólya, az ablakon vagy a kéményen.

BERGMANN-NÉ Akkor Irmát kérdezd. Őt magát, kicsim. Irma pontosan tudja. Egy jó félórát beszélgettek.

WENDLA Meg is kérdezem tőle, az lesz az első.

BERGMANN-NÉ De jól figyelj, mit mond, angyalkám! Engem is érdekel, hogy az ablakon jött-e vagy a kéményen át.

WENDLA Ne a kéményseprőt kérdezzem inkább? Az mégiscsak mindenkinél jobban tudja, hogy átrepül-e a kéményen vagy sem.

BERGMANN-NÉ Dehogy állj szóba azzal az otromba kéményseprővel, csacsikám, eszedbe ne jusson! Ért is a kéményseprő a gólyákhoz! Az csak összezagyvál neked mindenfélét, amit maga se hisz... Mi az, mit bámulsz úgy, mi van odakint, az utcán?

WENDLA Egy ember... te, anyu... de akkora, mint három ökör... a lába meg valóságos gőzhajó!...

BERGMANN-NÉ *(az ablakhoz szalad)* Ugyan! Ne beszélj!

WENDLA *(mint a vízfolyás)* Ágyfiókot fog az álla alá, azon hegedüli a himnuszt. Most fordul be, a sarkon...

BERGMANN-NÉ De nagy gyerek vagy, hallod! Így megrémiszted szegény, együgyű anyádat! Eredj, na, a kalapodért. Kíváncsi vagyok, mikor jön meg végre az eszed. Én már kezdek föladni minden reményt.

WENDLA Én is, anyácskám, én is. Nekem sajnos csakugyan nincs egészen helyén az eszem. A nővérem már két és fél éve, hogy férjnél van, én magam háromszoros nagynéni vagyok, még sincs fogalmam se róla,

hogy megy az egész... Ne haragudj meg, anyácskám, most nagyon kérlek, kivételesen ne gurulj méregbe nekem! Kitől a csudától kérdezem meg, ha nem tőled? Kérlek, édesanyám, mondd meg! Mindent mondj el, édes anyukám! Ne háborodj föl megint, hogy hogy kérdezhetek ilyet! Felelj, mi történik, hogy folyik le az egész?! Magad se kívánhatod komolyan, hogy tizennégy éves létemre még a gólyában higgyek!

BERGMANN-NÉ Szent isten, gyerek, de különös vagy! Mi jut eszedbe! Képtelenség, amit kívánsz!

WENDLA Miért volna képtelenség, anyám? Nem lehet olyan szörnyű, ha mindenki úgy örül neki!

BERGMANN-NÉ Jaj, még hogy ilyet! Isten őrizz! Igazán nem ezt érdekelttem... Eredj, lányom, öltözködj szépen, sipirc öltözni!

WENDLA Jó, megyek... És ha a lányod ezek után a kéményseprőt kérdezi meg?

BERGMANN-NÉ Ebbe bele kell örülni! Gyere ide, kicsim, gyere, elmondom! Elmondok mindent... Jaj nekem, Istenem, Teremtőm! Csak ne éppen ma, édes kis Wendlám! Holnap, holnapután, a jövő héten... amikor akarod, szívecském...

WENDLA Ma mondd meg, anyu! Most! Azonnal! A te rémületed láttán most már én se nyughatok meg enélkül.

BERGMANN-NÉ Nem lehet, Wendla!

WENDLA Már hogyne lehetne, anyukám! Itt térdelek, a lábadnál, öledbe hajtom a fejem. Te ráborítod a kendőd, és mesélsz, mesélsz, de úgy, mintha egymagad volnál a szobában. Én meg se moccanok, nem kiabálok, hallgatlak türelmesen, akármit mondhatsz.

BERGMANN-NÉ Isten lássa lelkem, hogy én ebben ártatlan vagyok! Az ég rá a tanúm, Wendla! Gyere hát, gyere na, Isten nevében! Elmesélem, lányom, hogy jöttél erre a világra. Ide hallgass, Wendla.

WENDLA *(az anyja kendője alatt)* Hallgatlak.

BERGMANN-NÉ *(ekszztatikusan)* Nem, nem lehet, kicsim! Nem vállalhatom a felelősséget! Hisz akkor megérdemlem, hogy börtönbe csukjanak, hogy elvegyenek tőlem...!

WENDLA *(a kendő alatt)* Bátorság, anyám!

BERGMANN-NÉ Hát ide figyelj...

WENDLA (*a kendő alatt remegve*) Jaj Istenkém, édes Istenkém!

BERGMANN-NÉ Ahhoz, hogy gyermekünk legyen – érted, mit mondok, Wendla?

WENDLA Mondd már, anyám – nem bírom tovább!

BERGMANN-NÉ Ahhoz, hogy gyermekünk legyen, ahhoz egy férfit – azt, akinek a felesége vagyunk, szeretnünk kell, szeretnünk bizony, úgy szeretnünk, ahogy csak férfiembert szeretni lehet! Annyira kell szeretnünk, de szívünkől-lelkünkől annyira – hogy azt már kimondani se lehet! Őt, őt magát kell szeretnünk, de úgy, Wendla, ahogy te, a te korodban még nem is szerethetsz... Hát most már tudod!

WENDLA (*fölemelkedik*) Magasságos... Isten!

BERGMANN-NÉ Most már tudod, mi vár rád!

WENDLA És csak ennyi az egész?

BERGMANN-NÉ Isten engem úgy segéljen! Most fogd ezt a kosarat, és eredj Irmához. Kakaót kapsz meg kalácsot. Gyere, hadd lássalak még egyszer – a cipőd, látom, rendesen befűzted, selyemkesztyű, matrózból, a rózsát a hajadba tűzted... de a szoknyácskád már csakugyan túl rövid, Wendla!

WENDLA Hoztál húst az ebédhez, anyuskám?

BERGMANN-NÉ Óvjon és áldjon a Mindenható Isten, drágám! Majd alkalomadtán varrok alul a szoknyádra egy tenyérnyi toldást.

HARMADIK JELENET

RILOW JANCSI (*gyertyával a kezében épp bezárja maga mögött az ajtót, és kinyitja a doboz tetejét*) Imádkoztál ma este, Desdemona? (*Előhúzza a melléből Palma Vecchio Vénuszának egy reprodukcióját*) Nem miatyánkossal a tekinteted, szívem – előre meláz már az elkövetkezőn, mint felcsírázó boldogságuk kezdetén, mikor megláttalak, ahogy ott heversz Schlesinger Jonathan kirakatában. Éppolyan ígézők még e hajlékony tagok, a csípő szelíd íve, a feszes ifjonti keblek – ó, a sors kegyétől megszedülhetett maga a mester is, mikor díványán elterülni látta a tizennégy éves eredetit!

Meglátogatsz álmomban néha majd? Tárt karral foglak várni, és ki-

csókolom belőled a lélegzetet. Úgy költözhetsz be hozzám, mint hazatérő úrnő elhagyott kastélya termeibe. Egy láthatatlan kéz kitar kaput, ajtót előtted, s lent, a park sűrűjén egy szökőkút felcsobog...

Van rá okod! Van rá okod! Mellemben rángó dobbanások jelzik, hogy nem léha kedvtelésből ölök. Torkom szorul, ha eszembe jutnak éjeim s magányom. Nem, lelkemre mondom, gyermek, esküszöm, nem untam rád, nem, ez nem kiábrándulás. Ki henceghetne azzal, hogy téged megunt?!

De te, te kiszívod csontomból a velőt, a hátam meggörbeszted, és a fényt kilopod siheder szememből. Túl sokat követel meg tőlem e szörnyeteg szerénység benned, és horzsolják bőröm moccsatlan tagjaid. — Vagy te, vagy én! — És enyém lett a győzelem!

Hogy mindet felsoroljam, akik jobblétre szenderültek, miután megvívta ugyanazt a harcot övelük is? — Thumann Pszükhéje — őt, az elsőt, még verébcsontó nevelőnőm hagyta rám, madmazel Angelique, a csörgőkígyó gyermekéveimnek édenéből; aztán Ió következett, Correggióé, Lossow Galatheája, Bouguereau egy ámora és Van Beer szép Adája — ezt az Adát a papa íróasztalának titkos fiókjából kellett megszöktetnem, hogy besorozzam háremembe; végül előtted jött Makart vonagló, borzongó Lédája — erre úgy bukkantam rá véletlenül, a bátyám egyik füzetében. — Lám, hetedik vagy, alig fészlő, halálra szánt bimbó, te, már hatan lépkedtek előtted a szűk ösvényen végig a Tartarosz felé! Ez vigasztaljon, ez fordítsa rólam odább esdő nézésed, hogy ne csigázza kínomat oly szörnyeteggé.

A bűn, amelyért halállal lakolsz, nem a tiéd, az enyém. Magammal szemben kell megvédenem magam, ezért ölöm meg vérző szívvel hitvesem immár hetedszer. Ez a Kékszakáll tragédiája. Hogy hét elemészett asszonya együtt gyötrődött annyit, amennyit ő maga, míg megfojtott egyet-egyet női közül.

De lelkem háborgása elcsitul, erőre kap újra a testem, hogyha te, ördögi nő, nem trónolsz itt tovább a kincsesládám rózsaszín párnázatán. Helyetted Bodenhausen Lurleiat, vagy Linger Elhagyottját, vagy Defregger Loniját költöztetem buja kéjlakunkba, hogy új erőre kapjak, és mentül hamarabb. Mert hogyha, drága lélek, itt maradsz, egy negyedév se kell, s agyam — fátylából bontakozó Jozafát-völgyed-

nek ölen – úgy olvad semmivé, mint vaj a napon. Már rég megérett rá az idő, hogy ágytól és asztaltól elváljanak útjaink.

Piha, egy kéjenc császár bújt belém, egy Heliogabalus! Moritura me salutát – halni tart egy gladiátornő, az tiszteleg! – Mondd, lányka, lányka, mért szorítod össze a térdedet, még most, még itt a kifürkészhetetlennek, az öröklétnék kapujában is?? Egyetlen csöpp vonaglást: máris megkegyelmezek! Hadd lássak rajtad egy kis rebbenést, mely asszonyi, a kívánásnak, vonzalomnak egyetlen jelét, s itt tartalak, te lány, aranykeretben az ágyam fölött! Hát nem veszed észre, hogy csupán a te szemérmességedtől leszek én bujává?! Ó, jaj, jaj annak, ami nem eléggé emberi!... Lerí a hölgyről: jó nevelést kapott. És sajnos rólam is. Imádkoztál ma este, Desdemona?

A szívem görcsbe rándul. – Örület! Szent Ágnes is szemérmessége vitte sírba, ő pedig félig se volt, mint te, ily meztelen! Egy csókot még selymes bőrödre, kebled kislányos halmaira és édesen kerek, gonosz térdedre...

Van rá okod, van rá okod, szívem!

Szűz csillagok, ne halljátok, mi az!

Van rá okod!...

A kép a mélybe hull, Jancsi rácsukja a dobozra a fedelet

NEGYEDIK JELENET

Szénapadlás. – Menyus hanyatt hever a friss szénában. Wendla épp felér a létrán

WENDLA Ide bújtál? Mindenki téged keres. A szekér megint nincs még itthon. Segítened kell. Jön a vihar.

MENYUS Eredj innét! Eredj a közelemből!

WENDLA Mi van veled? Mért takarod el az arcod?

MENYUS Eredj! Eredj, mert mindjárt ledoblak innen, a padlásról!

WENDLA Most már juszt se megyek. (*A fiú mellé térdel*) Mért nem jössz ki velünk a rétre, Menyus? Olyan fülledt ez itt, olyan sötét! Baj az, ha bőrig ázunk? Mit számít az nekünk?

MENYUS Fölséges ez a szénailat: Kint meg, akár a halotti szemfedő, úgy feketéllhet most az ég. Már itt se látok mást, csak a pipacsot az világít a melleden – s a szívedet hallom dobogni...

WENDLA Ne csókolj úgy, Menyus! Ne csókolj annyira!

MENYUS A szíved hallgatom, ahogy dobog...

WENDLA Ha csókolódzunk, akkor szeretünk... Ne, ne, azt nem szabad!

MENYUS Ugyan, értsd már meg, hogy szeretni egyszerűen képtelenség! Te is tudod, nincs más, csak önzés, egoizmus! Én téged éppolyan kevésbé szeretlek, mint te engem!

WENDLA -- Ne! ----- Ne, Menyus! ---

MENYUS --- Wendla!

WENDLA Jaj, Menyus! ----- Ne --- Ne ---

ÖTÖDIK JELENET

GÁBORNÉ (*ül, ír*) Kedves Stiefel Úr!

Egy teljes napja gondolom újra meg újra végig azt, amit írt, de még most is nehéz szívvel fogom kezembe a tollat. Útiköltséget Amerikába – megvallom becsülettel – nem tudok adni. Már csak azért sem, mert nincs annyim, de ha volna, és segítő kezem nyújtanám Magának ilyen végzetes meggondolatlansághoz, Isten ellen vétenék. Igaztalanul és csúnyán megbánt, Stiefel Úr, ha vonakodásomban a szeretet hiányát véli felfedezni. Ellenkezőleg, azzal sérteném durván az anyai barátné kötelességét, ha pillanatnyi riadalmától én is elveszteném a fejem, és vakon engednék az első impulzusnak. Ha úgy kívánja, szívesen írok a szüleinek. Igyekszem meggyőzni őket róla, hogy Maga ebben az évben igazán mindent megtett, ami csak erejéből telt, és ez úgy kimerítette, hogy nemcsak méltánytalan volna szerencsétlenségét szigorral tetézni, de gyermekük szellemi és testi egészségére fölöttébb ártalmas is.

A burkolt fenyegetésen, hogy ha nem segítem elő szökését, Maga el találja vetni az életet magától, őszintén szólva, Stiefel Úr, megütköztem. Mert bármily ártatlanul ér is bennünket a baj, tisztátalan eszköz-höz akkor sem folyamodhatunk soha. Azt, hogy engem próbál felelőssé tenni egy netáni rémtettért, holott mindig csak jót kapott tőlem, a rosszhiszeműsége nálam hajlamosabbak könnyen zsarolásra magya-

ráznák. De, megvallom, ilyesmire azért éppen Magától nem számítottam, hiszen máskor nagyon is jól tudja, mivel tartozik az ember önmagának. Szilárd meggyőződésem, hogy csak az első rémületében írt, és Maga se tudta egészen, mit csinál. Ezért őszintén bízom abban is, hogy soraim már nyugodtabb lelkiállapotban találják. Ne értékelje túl a történeteket. Szerintem hiba egy fiatal iskolai bizonyítványa alapján megítélni. Annyi példát látunk, hogy csapnivaló, rossz tanulókból kitűnő ember válik, meg a fordítottjára is, hogy a jó tanuló az életben nem állja meg a helyét! Mindenesetre megnyugtatom, hogy e szerencsétlen fordulatnak, amennyire rajtam áll, Menyussal való kapcsolatán nem kell változtatnia. Én csak örülök, hogy a fiam olyan fiatalemberrel barátkozik, aki – bármiképp ítélje is meg őt a világ – az én szimpátiámat megszerezte.

Tehát föl a fejfel, Stiefel Úr! – Ilyen vagy ehhez hasonló válságok előfordulnak mindegyikünk életében, és ki kell bírunk őket. Ha mindenki azonnal törhöz vagy méreghez folyamodik, hamarosan nem maradna ember a földön. Hallasson Magáról mielőbb!

Szívből köszönti

Anyai barátnéja,
Gné Fanny

HATODIK JELENET

Bergmannék kertje reggeli ragyogásban

WENDLA Mért szöktél ki a szobából? — Ibolyát szedni! — Nehogy anyám meglássa a mosolyomat. — Mért nem fegyelmezed az arcod? — Nem tudom. Nem tudom, hogy miért, nem találok a szavakat... Ez a bársonyszőnyeg, ez az út — nincs egyetlen kavics se rajta, tüske sincs. — A lábam nem is érinti a földet... Jaj, de istenien aludtam az éjjel! Itt kell az ibolyának lennie! — Egyszerre olyan komolyság fog el, mint apácát áldozáskor. Drága ibolya! — Ne félj, anyácskám, hordom még én azt a vezeklőcsuhát. — Jaj, Istenem, csak jönne valaki, hogy a nyakába csimpaszkodjak, és kiöntsem a lelkem!

HETEDIK JELENET

Alkony. Az égen némi felhő, az út alacsony cserje és sás között kigyózik. Távolabbról a folyó zúgását hallani

MARCI Aki jobb, az jobb. Nem való vagyok én közéjük. Másszon csak a többi egymás feje tetejére! Én becsukom magam mögött az ajtót, azzal kilépek. Nem olyan fontos nekem az a tülekedés.

Nem én erőltettem rájuk magam. Most mit kapkodjak utánuk? Nincs énnekem szerződés a Jóistennel. Beszélhetnek tőlem, amit akarnak: engem úgy kényszerítettek ide. Nem a szüleimet hibáztatom én. Bár igazán felkészülhettek volna azok is a legrosszabb lehetőségre. Nekik benőtt már a fejük lágya, tudták, mit csinálnak. Én viszont csecsemőként jöttem a világra. Ha több az eszem, ki is ügyeskedem, az biztos, hogy másfélére sikerüljek. Miért én bűnhődjek azért, ami itt várt, mind, készen!

Engem nyilván a fejemre ejtettek... és ha valakitől veszett kutyát kapok ajándékba, annak visszaadom a veszett kutyáját. Ha pedig nem veszi vissza a veszett kutyát, emberi dolog, ha...

Engem nyilván a fejemre ejtettek!

Az embert a vakvéletlen szüli, és ha semmilyen fejtörés nem segít – le kell lőni, mint a kutyát!

Legalább az időjárás egy kicsit figyelmes irántam. Lógott a lába egész nap az esőnek, most mégsem esik. Különös ez a nagy nyugalom. Sehol semmi feltűnő, izgató. Ég és föld áttetsző, pókhálószerű, mintha boldog volna minden. Altatódalként andalít a táj – „kis hercegem, a-aludj!” – így énekelte Snandulia kisasszony. Kár, hogy olyan esetlenül tartotta a könyökét! – Én a Cecilia-ünnepélyen táncoltam utoljára. Snanduliát csak jó parti kérhette föl. Hogy ki volt vágva neki elől-hátul a selyemruhája! Hátral az övig, elől az eszméletlenségig! Ing nem is lehetett rajta...

Talán az az egy még itt tudna tartani. Már csak kíváncsiságból is. Különleges élmény lehet – mintha zuhatagokon ragadnák át az embert. Odaát nem árulom el majd senkinek, hogy dolgomvégezetlen tértem vissza. Úgy teszek, mint aki túl van mindenen... Elég szégyen, hogy

az ember ember volt, és még csak bele se kóstolt a legemberibb dologba. – Ön Egyiptomból jön, uram, s nem látta a piramisokat? – Ma nem akarok megint bögni. Nem akarok a temetésemre gondolni – ahogy Menyus koszorút rak a síromra. Ahogy Tschira tiszteletes úr vigasztalja a szüleimet. Ahogy Hoborth példákat idéz a történelemből. – Valószínűleg nem lesz sírkövem. Hófehér márványurnát szerettem volna fekete szienittalapzaton – de ez nekem már szerencsére nem fog hiányozni. A síremlék az élőknek kell, nem a halottaknak. Egy év se volna elég, hogy gondolatban mindenkitől elbúcsúzzam. Nem akarok megint bögni. Örülök, hogy keserűség nélkül tekinthetek vissza. Milyen szép estéket töltöttem Menyussal! A parti füzek alatt; az erdészlaknál; a hadiútnál, ahol az öt hársfa áll; a Várhegyen, a Runa-bástya hallgatag romjai közt. Ha majd itt lesz az idő, a tejszínhabra gondolok jó erősen. Az nem zavar. Laktat, de finom íz marad utána... Tulajdonképp az embereket is sokkal rosszabbnak képzeltem. Eggyel se találkoztam, akiben ne lett volna jóindulat. Némelyikét sajnálom is, hogy hiába bajlódott velem.

Úgy lépek az áldozati oltárhoz, mint az etruszk ifjú ment hajdan, hogy végső hörgése váltsa meg övéi boldogságát a következő évre. Kortyról kortyra kóstolom ki az eloldódás titokzatos irtózatát. Úgy fáj a végzetem, hogy fuldoklanom kell tőle. Énvelem szóba se állt az élet. Odaát-ról komoly, baráti szem int felém: a Fejenincs királynő, ő az, a Fejenincs királynő – csupa részvét, puha karját ölelésre tárja. – A ti parancsolataitok éretlen kiskorúaknak valók csak; nekem szabadjegyem van rá, hogy áthágjam őket, én magam vagyok a szabadjegy. Ha lefelé tart a serpenyő, a pillangó továbbbszáll róla; a látszat engem már nem izgat többet. Nem kellett volna ezt a veszett, csaló játékot üznötök velem! A köd felszáll; s hogy éljünk-e tovább vagy sem, az már csak ízlés dolga.

ILZE (*rongyos ruhában, tarka kendővel a fején, hátulról hirtelen megragadja Marci vállát*) Hát te mit vesztettél el?

MARCI Ilze?!

ILZE Te mit keresel itt?

MARCI Te mit ijesztgeted így az embert?!

ILZE A városból jövök. Megyek haza.

MARCI Tudja az ördög, mit is vesztettem el.

ILZE Akkor fölösleges, hogy keresd.

MARCI Nahát, hallod, a kutyaafádat!

ILZE Négy napja nem kerültem már haza.

MARCI Micsoda hangtalan macskaléptek!

ILZE Báli cipő van a lábamon. Nagyot néz majd anyám! Gyere, kísérj hazáig!

MARCI Hol csavarogtál már megint?

ILZE A Priapia tagjainál!

MARCI Mi az a Priapia?

ILZE Nohl, Fehrendorf, Padinsky, Lenz, Rank, Spühler – meg a többi! – Plim-plim-plim – hopszassza!

MARCI Azok festenek téged?

ILZE Fehrendorf oszlopos szentnek. Egy korinthuszi oszlopfőn állok neki. Te, hogy ez a Fehrendorf milyen örült kakadu! Múltkor szét-tapostam neki egy tubusát. Erre fogja és belekeni az ecsetjét a hajamba. Én lekeverek egy pofont neki. Ő a fejemhez vágja a palettát. Én persze fölborítom a stafliját. Ő meg utánam ered a rongypárnás festőpálcájával, keresztül-kasul díványon, asztalon, széken, az egész műtermen! A kályha mögött találok egy skiccet: „Te, hallod, azt ajánlom, jó legyél, mert mindjárt összetépem!” Erre térden állva könyörgött kegyelemért, és a végén borzalmasan – de mondom, borzalmasan – ösz-szecsókolt.

MARCI Ha bent maradsz a városban, hol töltöd az éjszakát?

ILZE A tegnapit Nohnál töltöttem, a tegnapelőttit Bojokevitschnél, a vasárnapit Oikonomopulosznál. Padinsky pezsgőt bontott. Valabregez eladta neki egy képét, a Pestisest. Adolar a hamutartóból ivott, Lenz áriákat zengett „A gyermekgyilkos anyá”-ból, Adolar pedig csáléra verte hozzá a gitárt. Én meg úgy berúgtam, hogy nekik kellett lefektetniük. – Te iskolába jársz még mindig, Marci?

MARCI Nem... nem, ezzel a negyedévvvel kimaradok.

ILZE Igazad van. Jaj, pedig hogy szalad az idő, mikor már pénzt keres az ember! Emlékszel még, amikor a „Haramiák”-at játszottuk? Wendla meg te meg én meg a többiek, aztán este kijöttetek, és frissen fejt, meleg kecsketejet ittatok nálunk? – Mi van Wendlával? Őt az árvízkor láttam utoljára. És mit csinál Gábor Menyus? Még mindig

olyan fennköltek a gondolatai? Az énekórán épp szemben álltunk egymással.

MARCI Menyus filozofál.

ILZE Wendla megfordult azért közben nálunk, anyámnak hozott becsináltat. De én aznap épp Landauernak ültem. Pont én keltek neki Isten Anyja, Szűz Máriának, a kis Jézussal a karomon! – Amilyen hülye, olyan undorító. És micsoda elvtelen szélkakas! – Másnapos vagy te is?

MARCI Persze. Az éjjel ittunk, mint a gödény, hajnali ötkor tántorogtam haza.

ILZE Csak rád kell nézni. – Lányok is voltak veletek?

MARCI Arabella, a sörhableány, az andalúziai pipi! A kocsmáros oda küldte hozzánk egész éjszakára...

ILZE Csak rád kell nézni, Marci! Látod, én már azt se tudom, mi az a másnaposság. Farsangkor három nap, három éjjel nem feküdtem ágyban, s nem került le a ruha rólam. A Vigadóból át a kávéházba, délben a Bellavistába, este a Tingli-Tangliba, éjjel vissza a Vigadóba. Léna bumlizott velünk, meg a kövér Viola. Harmadik éjszaka talált rám Heinrich.

MARCI Miért? Keresett?

ILZE Belebotlott a karomba. Ahogy eszméletlenül hevertem a hóban, az utcán. Akkor kerültem oda hozzá. Két hétig ki se tehettem tőle a lábam – szörnyű két hét volt. Reggel a perzsa köntösét kellett viselnem, este pedig fekete apródruhában sétáltatott föl-alá fehér csipkével a nyakam körül, a térdem alatt meg a mandzsettám helyén. Mindennap más-más tálalásban fényképezett – hol Ariadné voltam a szófa támlájára dőlve, hol Léda, hol Ganümedész, hol női Nabukodonozor négykézláb állva. Közben folyton ölésről, főbelövésről, öngyilkosságról és széngázmérgezésről szónokolt. Kora reggel, az ágyban, pisztolyt vett elő, élesre töltötte, és a mellemnek szorította: „Csak egyet hunyoríts, és elsütöm!” És képes lett volna elsütni, Marci, képes bizony! Akkor a szájába fogta azt a micsodát, és úgy irányította rám, mint a fúvócsövet. Hogy fölébressze bennem az önfenntartás ösztönét! A golyó – brr! – a gerincemen futott volna végig.

MARCI Él még Heinrich?

ILZE Mit tudom én? Az ágy fölött tükör volt a plafonon. Toronymagas

lett tőle az a kis hálószoba, és ragyogott, mint valami fényes operaház. Az ember az égből látta lelógni magát életnagyságban. Szörnyűket álmodtam ott minden éjszaka. „Jaj, Istenem, Istenem, csak már reggel volna!” – „Jó éjszakát, Ilze, gyilkolnivalóan szép vagy, hogyha alszol!”

MARCI Él még az a Heinrich?

ILZE Remélem, nem! – Egy nap aztán ő lemegy abszintért, én meg ledobom a köntöst, és iszkiri – ki, az utcára! Hol volt már akkor farsang, el is kapott a rendőrség, hogy mért van férfiruha rajtam. – Bevittek a kapitányságra, de értem jött Nohl, Fehrendorf, Padinsky, Spühler, Oikonomopulosz, szóval az egész Priapia, és kezeskedtek értem. Fiá-kerral vittek Adolar műtermébe. Azóta hű vagyok a csordához. Fehrendorf nagy majom, Nohl kövér disznó, Bojokevitsch tudós bagoly, Loison dögevő hiéna, Oikonomopulosz púpos teve, de én mégis szerettem őket, mindet egyformán, és össze nem állok senki mással, még ha arkangyalok vagy milliomosok volnának is az illetők.

MARCI Nekem most vissza kell fordulnom, Ilze.

ILZE Gyere, kísérj már hazáig!

MARCI Miért? Minek?

ILZE Frissen fejt, langyos kecsketejet inni! Kisütöm szépen a hajad, és csengőt kötök a nyakadba. És meglesz még otthon a Ma-Ci-Róka, azzal is elmarókálgathatsz egy kicsit.

MARCI Muszáj visszamennem. Nyomják még a lelkem a Szasszanidák meg a hegyi beszéd meg a paralepipedon. Szervusz, Ilze, jó éjszakát!

ILZE Szép álmokat!... Lejártok még a wigwamba, ahol Gábor Menyus elásta a tomahawkomat? – Brr! – Mire én nektek az eszetekbe jutok, engem már rég kidobtak a szemétdombra. *(Elsiet)*

MARCI *(egyedül)* Egyetlen szavamba került volna csak. *(Kidált)* Ilze! Ilze! – Hál'istennek, nem hallja. Úgyszincs most hozzá hangulatom. Ahhoz felejteni képes fej és könnyű szív kell. Kár érte, kár, hogy ez az alkalom is odaveszett!

...De elmesélem majd odaát, mekkora kristálytükör volt az ágyam fölött; és hogy törtem be egy makrancos kis csikókancát magamnak; hogy parádéztattam hosszú, fekete selyemharisnyában, fekete lakk-csizmában, könyéig érő, fekete glaszékesztyűvel és a nyakán fekete bársonyszalaggal föl-alá magam előtt, a szőnyegen; aztán az örület egy

rohamában hogy fojtottam párnába szegénykét... hát még a mosolyom mennyit mond majd, ha nemi csatározásokról lesz szó... és...

Ordítani! – Űvölteni! – Hadd bújjak a te bőrödbe, Ilze!
 – Priapia! – Eszméletlen gyönyörök! – Ezek miatt hagy el most az erőm! – Hogy épp ennek a szerencse lányának, napsugár-gyermeknek – ennek az örömléánynak kell az én kálváriámon belém botlania! – Jaj! – Ó, jaj nekem!

A parti bozót közt

Visszataláltam ide akaratlanul – a gyepágyra. Mintha mindig itt lett volna ez az ökörfarkkóró. A fűek közt most is ugyanazt a tájat látni. Olvadt ólomként, lomhán cammog alá medrén a folyó. – Jaj, el ne felejtsem... (*Előhúzza a zsebéből Gáborné levelét, és elégeti*) Hogy száll a szikra, hogy imbolyog ide-oda, ez erre, amaz arra. – Lelkek! Hulló csillagok!

Míg fel nem lobbant a láng, még látszott a fű meg egy sáv a horizontból is. Most végleg besötétedett. Nem megyek haza többet.

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

A tanári konferenciák terme. – A falon Pestalozzi és Jean Jacques Rousseau képe. A felülről gázlámpák megvilágította asztal körül ülnek a tanárok: Pawyan, Furkow, Ehkopp, Ebtschont, Wakogow és Galotza. Az asztalfőn, magasított karosszékekben trónol Hoborth igazgató. Isiebe, a pedellus, az ajtónál kucorog

HOBORTH Kíván az urak közül felszólalni valaki? – Tisztelt uraim! Midőn nem tekinthetünk el attól, hogy a magas kultuskormányzatnak súlyos vétséggel terhelt tanulónk kizárását javasoljuk, erre fölöt-
tebb nyomós okok egész sora késztet bennünket. Így kell tennünk, hogy a bűnös bűnhődjön a ránk szakadt szerencsétlenségért, de azért is, hogy intézetünket óvjuk a jövőre hasonló csapásoktól. Ezt kell tennünk, mert kötelességünk súlyos vétséggel terhelt tanulónkat megfenyíteni ama züllesztő hatásért, amelyet a szóban forgó osztálytársára gyakorolt, és végezetül azért is, hogy emez ártalmas befolyását ne terjeszthesse ki többi osztálytársára. Nem tekinthetünk el e javaslatról – és tisztelt uraim, ez az érv esik latba a legnagyobb súllyal –, nem tekinthetünk el a javaslatról amaz alapvető okból sem, mert mi vagyunk hivatottak intézetünket az öngyilkosság pusztító járványától megvédeni, ama járványtól, mely dúl számos gimnáziumban, és máig fittyet hány minden erőfeszítésnek, amellyel gimnáziumi tanulóinknak képzett emberré képzése révén képződő létfeltételeihez láncolásával kívánunk támaszt nyújtani. – Óhajt az urak közül még hozzászólni valaki?

FURKOW Nem hallgathatok tovább arról a sürgető szükségről, hogy ideje volna végre ablakot nyitnunk valahol.

WAKOGOW I-i-itt olyan, kérem, az at-at-atmoszféra, mint valami föld alatti ka-ka-katakombában, avagy a hajdani wetzlari tö-tö-törvényesék irattárában.

HOBORTH Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Nyisson ablakot! Hála istennek, odakint bőséges az atmoszféra! Ki óhajt még hozzászólni az urak közül?

GALOTZA Amennyiben a tisztelt kolléga urak ablakot kívánnak nyitattatni, nekem nincs ellenvetésem. Csak azt kérem, hogy ne éppen az én hátamra jöjjön a huzat.

HOBORTH Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH A másik ablakot nyissa ki! – Van még további megjegyzésük az uraknak?

EHKOPP Anélkül, hogy az ellentétet a magam részéről tovább kívánám növelni, bátor vagyok utalni arra a tényre, hogy a másik ablakot az őszi szünetben befalazták.

HOBORTH Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Ne nyissa ki a másik ablakot! – Kénytelen vagyok, tisztelt uraim, a javaslatot szavazásra bocsátani. Azokat a kolléga urakat, akik amellet foglalnak állást, hogy az egyetlen szóba jöhető ablakot kinyitassuk, felkérem, szíveskedjenek felállni. (*Számol*) Egy, kettő, három. – Egy, kettő, három. – Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Az első ablakot se nyissa ki! Szerénységem ama meggyőződést vallja, hogy az atmoszférán nem lelhetünk kivetnivalót! – Óhajtának az urak további megjegyzéseket tenni? – Tisztelt uraim! Tétélezzük fel, hogy netán mellőznénk a magas kultuskormányzatnak javasolni súlyos vétséggel terhelt tanulók kizárását, ámde ez esetben minket fog a magas kulturkormányzat a reánk tört szerencsétlenségért felelőssé tenni. Az öngyilkosság járványától megtizedelt gimnáziumok közül azokat, amelyekben a kór huszonöt százalék áldozatot szedett, a magas kulturkormányzat felfüggesztette. Intézetünket, védelmezőiként és fenntartóiként, nekünk kötelességünk eme megrendítő csapástól megóvni. Mélységesen fájlaljuk, hogy súlyos vétséggel terhelt tanulók egyébként kedvező tanulmányi eredményét nem áll módunkban enyhítő körülményként figyelembe venni. Amennyire méltányosnak látszik azonban ez súlyos vétséggel terhelt tanulókkal szemben, olyannyira méltánytalan volna a létében az elképzelhető legképtelenebb módon fenyegetett intézetünkkel szemben. Ama kényszerhelyzetben

leledzünk tehát, hogy a vétkest mindenképp el kell ítélnünk, nehogy vétlenül magunk ítéltsünk el. – Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Vezesse elő!

Isiebe el

WAKOGOW Ha az i-i-itt uralkodó at-at-atmoszféra mértékadó körök szerint alig vagy egyáltalán nem szorul módosításra, akkor indítványozom, hogy a nyá-nyá-nyári szünet alatt falazzassuk be a má-má-másik ablakot is.

GALOTZA Ha a mi kedves Wakogow kollégánk nem találja megfelelőnek a helyiség ventilációját, indítványozom, hogy szereltessünk ventilátort a mi kedves Wakogow kollégánk homloküregébe.

WAKOGOW E-e- ezt visszautasítom! Ezt a go-go-gorombaságot visszautasítom! Nekem mind az ö-ö-öt érzésem kifogástalan!

HOBORTH Kénytelen vagyok felkérni Galotza és Wakogow kolléga urakat, hogy a vitát szíveskedjenek máskorra halasztani. Súlyos vétséggel terhelt tanulónk valószínűleg már a lépcsőn közeledik fölfelé.

Isiebe kinyitja az ajtót, Menyus sápadtan, de higgadtan lép a tanári kar elé

Jöjjön közelebb, ide, az asztal elé! – Midőn a mélyen lesújtott atya, Stiefel főrézsvényes úr, értesült fiának elvetemült tetteről, ama reményben, hogy ezáltal a bűnös elhatározás okának nyomára lelhet, átkutatta Márton fia hátrahagyott holmiját, s eközben az ügyre nem tartozó helyen olyan irományra talált, mely – ámbár a visszataszító tettet önmagában nem teszi érthetővé – a tett elkövetéséhez vezető erkölcsi züllésre igenis elégséges magyarázatot szolgáltat. „A közösülés” címmel párbeszédés formában írt, életnagyságú ábrákkal illusztrált, arcpirító trágárságoktól hemzsegő, eme húszoldalas értekezés az efféle olvasmánnyal szemben elvetemült kéjencek által támasztott, különösen fokozott igénynek is megfelel.

MENYUS Én...

HOBORTH Csönd legyen! Miután Stiefel főrézsvényes úr a kérdéses iro-

mányt átszolgáltatta nekünk, mi pedig ígéretet tettünk a mélyen lesújtott atyának, hogy a szerzőt erőnktől telhetőleg kinyomozzuk, összehasonlíttatott a mellékelt kézirat az elvetemült tett néhai elkövetője minden osztálytársának írásával, és az egész tanári kar egyhangú megítélése szerint, mely összhangban áll nagyra becsült kollégánk, a szépírás tanárának különleges szakvéleményével, az írás az elgondolható legelgondolkodtatóbb módon hasonlít a magáéhoz...

MENYUS Én...

HOBORTH Csönd legyen! Egyelőre figyelmen kívül hagyva a vitathatatlan szaktekintélyek által megállapított hasonlóság súlyos bizonyítékát, helyesnek láttuk, hogy addig tartózkodjunk a további rendszabályoktól, míg részletesen ki nem hallgattuk súlyos vétséggel terhelt tanulóinkat a jó erkölcs ellen terhére esni mutatkozó vétség felől, különös figyelemmel az öngyilkosságra készítésre.

MENYUS Én...

HOBORTH Maga halk és szerény igennel vagy nemmel válaszoljon sorjában az általam felteendő szabatos kérdésekre. – Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Az iratokat! – Felkérem tanári karunk jegyzőjét, a tisztelt Galotza kolléga urat, hogy a következőket lehetőleg szó szerint foglalja jegyzőkönyvbe. (*Menyushoz*) Ismeri ezt az irományt?

MENYUS Igen.

HOBORTH Tudja, hogy ez az iromány mit tartalmaz?

MENYUS Igen.

HOBORTH Ez az iromány a maga keze írása?

MENYUS Igen.

HOBORTH Maga a szerzője ennek az ocsmány irománynak?

MENYUS Igen. De kérem az igazgató urat, szíveskedjék egyetlenegy ocsmányságot mutatni benne.

HOBORTH Magának az általam feltett, szabatos kérdésekre kell halk igennel vagy nemmel válaszolnia!

MENYUS Sem többet, sem kevesebbet nem írtam, csak ami jól ismert tény a tanár urak előtt is!

HOBORTH Példa nélkül álló arcátlanság!

MENYUS Kérem, tessék mutatni abban az írásban egyetlenegy támadást a jó erkölcs ellen!

HOBORTH Mit képzels, ne álljak be mindjárt paprikajancsinak a maga kedvéért? – Isiebe!

MENYUS Én...

HOBORTH Magában éppoly kevés a tisztelet az egybegyűlt tanári kar méltósága, mint az illemtudás, az erkölcsi világrend szemérmes titkai és az emberiség lelkében leledző finom érzések iránt. – Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Mi ez itt? Ez nem az ügyirat, hanem Langenscheidt könyve: „Hogyan tanuljuk meg három óra alatt a ragozó volapük nyelvet!”

MENYUS Én...

HOBORTH Felkérem jegyzőnket, Galotza kolléga urat, hogy zárja le a jegyzőkönyvet.

MENYUS Én...

HOBORTH Csönd legyen! – Isiebe!

ISIEBE Parancsára, igazgató úr!

HOBORTH Vezesse el!

MÁSODIK JELENET

Temető zuhogó esőben. – Egy megásott sírnál Tschira tiszteletes úr, kezében nyitott ernyővel. Jobbra tőle Stiefel főrézsvényes, annak barátja, Ziegenmelker, és nagybátyja, Probst. Balra Hoborth igazgató és Ebtschont tanár. Gimnazisták zárják a kört. Valamivel odébb Márta és Ilze

TSCHIRA ... Mert aki visszautasítja a Mennyei Atya kegyelmi ajándékát, melyet a bűnben születettek kapnak tőle, az lelki halált hal. Aki bűnös makacosságában megtagadja az Istennek járó tiszteletet, s a gonosznak él és szolgál, az testi halált hal. Ámde ki dacosan elveti magától a keresztet, melyet az égi Könyörület bűneiért a vállára rakott, az – bizony, bizony mondom nektek – örök halált hal! *(Dob egy lapátnyi földet a sírgödörbe)* Ezért mi, akik tovább járjuk ezt a tövises utat, magasztaljuk buzgón az égi Jóságot, és köszönjük meg neki, hogy kegyelmében kit részesít, kit nem – kifürkészhetetlen választása szerint. Mert amiképpen ez a szerencsétlen, itt, háromszoros halált halt, azon-

képpen vezeti el az igazakat az Úr a boldogságra és az örök életre. Ámen.

STIEFEL FŐRÉSZVÉNYES *(egy lapát földet dob a sírgödörbe, könnytől elfúl a hangja)* Ez nem az én fiam volt, ez a kölyök! Ez nem az én fiam volt! Nekem már egészen kicsi korától nem tetszett.

HOBORTH *(egy lapát földet dob a sírgödörbe)* Az öngyilkosság az erkölcsi világrend ellen elképzelhető legképtelenebb támadás, ugyanakkor az elképzelhető legképibb bizonyítéka az erkölcsi világrendnek, hiszen az öngyilkos maga ítélkezik önmaga fölött az erkölcsi világrend helyett, s így maga igazolja annak igazát.

EBTSCHONT *(egy lapát földet dob a sírgödörbe)* Elfecsérlik – elposványosítják – elszajházzák – elzüllik – eltékozzolják az életüket!

PROBST BÁCSI *(egy lapát földet dob a sírgödörbe)* Ha a tulajdon anyám mondja, annak se hiszem el, hogy egy gyerek ilyen gyalázatosan el tudjon bánni a szüleivel!

ZIEGENMELKER *(egy lapát földet dob a sírgödörbe)* Méghozzá olyan apával, akinek húsz esztendeje nincs egyébre gondja, csak a fia javára!

TSCHIRA *(megszorítja Stiefel főrészvényes kezét)* Jól tudjuk mindannyian: Ki az Istent szereti, a világ szolgál neki! Első levél a Korinthusbéliékhez, 12. rész 15. vers. – Törődjön a szerencsétlen anyával, és igyekezzék veszteségét kettőzött szeretettel pótolni!

HOBORTH *(megszorítja Stiefel főrészvényes kezét)* Sajnos, valószínűleg egyébként sem engedhettük volna át a fiút.

EBTSCHONT *(megszorítja Stiefel főrészvényes kezét)* Ha pedig most átengedjük, tavasszal bizonyosan megbukik.

PROBST BÁCSI *(megszorítja Stiefel főrészvényes kezét)* Most az a legfőbb kötelességed, hogy önmagadra gondolj. Hiszen családapa vagy!...

ZIEGENMELKER *(megszorítja Stiefel főrészvényes kezét)* Te csak rám hallgass! Kutya idő ez a mai, az embernek lötyög tőle a bele! Aki nem folyamodik ilyenkor tüstént egy pohár groghoz, annak oda a szívbilentyű insufficienciája!

STIEFEL FŐRÉSZVÉNYES *(az orrát törli)* Ez nem az én fiam volt... Ez a kölyök nem az én fiam volt...

Tschira tiszteletes úr elvezeti, velük együtt Hoborth igazgató, Ebtschont tanár, Probst bácsi és a hű barát, Ziegenmelker is el

RILOW JANCSI (*egy lapát földet dob a sírgödörbe*) Nyugodj békében, derék csont! Köszönts helyettem az emlékezetnek áldozott aráimat, és ajánld a Jóisten kegyelmébe alázatos fejem. Te, szegény nagy számár! Angyali együgyűségedért ezek itt madárijesztőt fognak a sírodra állítani...

GYURI Előkerült a pisztoly?

RÓBERT Fölösleges, hogy pisztoly után kutassanak!

ERNŐ Miért, te láttad Marcit?

RÓBERT Rohadt, disznó csalás! Ki nézhette meg egyáltalán? Azt mondd meg!

OTTÓ Itt csakugyan bűzlik valami! Miért kellett teljesen letakarni azzal a lepedővel?!

GYURI Kilógott a nyelve?

RÓBERT A szeme guvadt ki! Azért kellett letakarni.

OTTÓ Rémes!

RILOW JANCSI Te biztosra tudod, hogy fölakasztotta magát?

ERNŐ Azt mondták, nincs is neki feje.

OTTÓ Marhaság! Csak a pofájuk jár!

RÓBERT Nekem a kezemben volt a kötél! És olyan nincs, hogy akasztott embert ne takarjanak le!

GYURI Rusnyább módon már nem is vehette volna a kalapját.

RILOW JANCSI Fenét, egész jó hecc lehet, ha valaki fölakasztja magát!

OTTÓ Nekem jön öt márkámmal. Fogadtunk. És szavát adta, hogy megkapom.

RILOW JANCSI Neked köszönheti, hogy ide került. Te mondtad azt rá, hogy felvág.

OTTÓ Marhaság, én is egész éjszakákat biflázok át. Ha megtanulja a görögöt, nem kellett volna felakasztania magát!

ERNŐ Te megvagy már a házi dolgozattal, Ottó?

OTTÓ Még csak a bevezetéssel.

ERNŐ Fogalmam sincs, hogy mit írjak.

GYURI Nem voltát ott, mikor Pawyan elmagyarázta?

RILOW JANCSI Majd összecsapok valamit Démokritoszról.

ERNŐ Én megnézem, hátha találok a kis Meyerben valamit.

OTTÓ Megtanultad már holnapra a Vergiliust?

A gimnazisták el. Márta és Ilze lép a sírhoz

ILZE Hamar! Dobd már! Ott jönnek, hátul, a sírásók.

MÁRTA Ne tegyük inkább a tetejére, Ilze?

ILZE Minek? Hozunk ki holnap másikat. És mindig frisset! Terem virág elég!

MÁRTA Igazad van. *(Bedob egy borostyánkoszorút a sírgödörbe. Ilze összefogott szoknyájából egy csomó friss kökölcsint szór a koporsóra)* Átültetem ide a rózsáinkat. Nem érdekes, így is, úgy is megvernek! Itt legalább föléled a rózsza, és szép lesz.

ILZE Én majd megöntözöm valahányszor csak erre járok. Hozok a parkról ibolyát is, meg hazulról kardliliomot.

MÁRTA Gyönyörű lesz! Gyönyörű!

ILZE Már túljártam a hidon, mikor meghallottam a dörrenést.

MÁRTA Szegény fiú!

ILZE Én még az okát is tudom, Márta.

MÁRTA Neked mondott valamit?

ILZE Azt, hogy paralelepipedon! De el ne áruld senkinek!

MÁRTA Kezem rá!

ILZE Ez az a pisztoly.

MÁRTA Hát ezért nem találták!

ILZE Reggel vettem ki a kezéből, mikor arra mentem.

MÁRTA Add nekem, Ilze! Kérlek szépen, add nekem!

ILZE Nem, megtartom emlékül.

MÁRTA Igaz, hogy nincs feje szegénynek?

ILZE Úgy látszik, vizet is töltött bele! Az ökörfarkkórót mind összefröcskölte a vér. Az agyveleje meg ott lógott körös-körül a fűzfán.

HARMADIK JELENET

Gábor, Gáborné

GÁBORNÉ Bűnbak kellett nekik. Nem akarták, hogy a mindenfelé hangoztatott sok vád rajtuk száradjon. És mert épp az én fiam az a szeren-

csétlen, aki a vaskalaposok puskája elé szalad, most talán én, az anyja segítsek a hóhéroknak befejezni a munkát? Isten őrizzen tőle!

GÁBOR Tizennégy éven át egyetlen szó nélkül figyeltem azt az eredeti módszert, ahogy a fiad neveled. Meggyőződésem ellenére. Kezdetől vallom, hogy az ember gyermeke nem játékszer: kijár neki, hogy szent komolysággal kezeljük. De azt mondtam magamban, ha egyikünkben a szellem és grácia képes pótolni a másik komoly elveit, akkor kedvezünk amazoknak a komoly elvekkel szemben! Nem neked akarok szemrehányást tenni, Fanny. De ne állj az utamba, mikor próbálom helyrehozni, amit te is, én is vétettünk a gyerek ellen.

GÁBORNÉ Márpedig amíg egy csepp vér folyik az eremben, én igenis utadat állom! A fiam tönkremegy a javítóintézetben. Lehet, hogy ilyen helyen a bűnöző megjavul. Nem tudom. De a jóra való emberből bűnöző lesz, ahogy a növény is elsatnyul a nap és levegő híján. Én a legjobb tudásom szerint nem vétettem a fiunk ellen. Sőt mindig hálás vagyok az égnek, hogy megmutatta a módját, miképp támasszak becsületes jellemet és nemes gondolkodást benne. Ugyan miféle szörnyűséget művelt? Eszemben sincs, hogy mentegessem, de abban, amiért az iskolából kicsapták, teljesen ártatlan. Ha pedig valamelyest ő is oka volna a szerencsétlenségnek, azért alaposan megbűnhődött. Lehet, hogy te mindent jobban tudsz. Lehet, hogy elméletileg neked van igazad. De az egyetlen fiamat akkor se hagyom halálba kergetni!

GÁBOR Ami vele történik, Fanny, nem tőlünk függ. Ez kockázat: és ha valamiben szerencsét akarunk próbálni, a kockázatot vállalnunk kell. Aki nem bírja a menetelést, lemarad. És nem az a legnagyobb katasztrófa, ha az elkerülhetetlen valamikor bekövetkezik. Bár persze óvjon az ég tőle! De a mi kötelességünk, hogy amíg csak józan ésszel találni eszközt rá, valahányszor botlik a fiunk, támaszt nyújtsunk neki. Nem az ő bűne, hogy kicsapták az iskolából. De ha nem csapják ki, még nyilvánvalóbb volna, hogy bűne sincs. Te túl könnyen veszed a dolgokat. Játszi kíváncsiságot látsz ott, ahol a jellem alapjaiban károsodott. Az ilyesmit ti, asszonyok, nem tudjátok helyesen megítélni. Aki le tud írni olyat, mint Menyus, az velejéig romlott kell hogy legyen. Annak már a gerincét támadja a baj. Nem, ilyenre még többé-kevésbé egészséges ember se képes! Mi se vagyunk szentek: időnként mind le-letévedünk az egyenes útról. De ő elvi alapon áll. Nála ez

nem véletlen, alkalmi eltévelyedés: amit írt, az rémítő világossággal, nyíltan dokumentálja, hogy mindez tudatos, hogy a fiú magától értetődően az erkölcstelenre vágyik, épp azért vonzódik hozzá, mert erkölcstelen. Írásában a szellemnek az a kivételes megrokkanása jelenik meg, amit mi, jogászok moral insanitynek nevezünk. Hogy ezen lehet-e még segíteni, egyelőre magam se tudom. De ha azt akarjuk, hogy megmaradjon legalább egy kis reménysugár, és főképp a magunk makulátlan szülői lelkiismerete, akkor most határozott és komoly lépésre van szükség. Ne vitatkozzunk tovább, Fanny! Érzem én, milyen nehéz a döntés neked. Tudom, imádod, mert annyira hasonlít az övé a te zseniális természetedre. De légy erősebb önmagadnál! Légy egyszer végre önzetlen a fiaddal szemben.

GÁBORNÉ Márpedig Isten engem úgy segítjen, ebbe sose fogok beleegyezni! Csak férfi beszélhet így! Csak férfi engedheti, hogy ennyire elvakítsák a holt betűk! Csak férfi lehet ilyen vak, hogy ne vegye észre, ami a szemét szúrja ki! Én első naptól lelkiismerettel és tapintattal foglalkoztam Menyussal, mert láttam, milyen fogékony környezete benyomásaira. De mi feleljünk talán a véletlenért is?! Holnap egy téglá esik a háztetőről a fejedre, és a barátod, az apád, ahelyett, hogy a sebeddel törődne, beléd rúg! Nem tűröm el, hogy szemem láttára gyilkolják meg a gyermekemet! Hiszen az anyja vagyok! – Érthetetlen az egész! Mert mi az a szörnyűség, amiről írt? Nem épp az az ártatlanságának, butaságának, gyermeki tisztaságának a beszédes bizonyítéka, hogy ilyet le tud írni?! Fogalma sincs annak emberismeretről, lelketlen bürokrata vagy egyszerűen csak korlátolt, aki itt erkölcsi romlottságot szimatol! Beszélhetsz nekem, amit akarsz. Ha Menyust javítóba csukatod, én elválok! Aztán majd meglátjuk, talállok-e valahol széles e világon segítséget és eszközt, hogy kiragadjam a fiam onnét, ahol tönkremegy.

GÁBOR Belenyugszol majd, meglátod, muszáj – és minden csoda három napig tart. Egyikünknek se könnyű levonna egy ilyen szerencsétlenség konzekvenciáját. De én melletted állok, és ha elhagy az erőd, érted semmilyen fáradságtól, áldozattól nem riadok vissza. Máris csupa ború, csupa felhő a jövő – még csak az hiányzik, hogy téged is elveszítsenek!

GÁBORNÉ Sose látom többet, soha. Ő nem képes elviselni az aljasságot.

Nem törődik bele a mocsokba. Lerázza magáról a kényszert, kitör: és ott lebeg a legszörnyűbb példa a szeme előtt! És ha mégis viszontlátom jaj, uram, Istenem, hová lesz az a tavaszi örömtől repeső szíve, az a csengő kacagás – minden, minden –, a gyerekes eltökéltség, hogy harcoljon a jóért, igazért – az a hajnali ragyogás és tisztaság, amit én plántáltam kincsként a lelkébe... Engem bánts, ha az igazságtalanság mindenképp bűnhődést követel! Engem bánts! Tégy velem, amit akarsz! Vállalok én mindent! Csak ne nyúlj azzal a borzalmat osztó kézzel a gyerekekhez!

GÁBOR Visszaélt a bizalmunkkal!

GÁBORNÉ Dehogyan élt vissza!

GÁBOR De visszaélt. Mindent szívesen vállaltam volna, ha legalább a folytatástól megkímélhetem a te határtalan szeretetedet. Ma reggel beállít hozzám egy magából kikelt asszony, alig képes a szavakat kinyögni, és ezt a levelet hozza – a tizenöt éves lányának szól. Ostoba kíváncsiságból bontotta ki, a lány épp nem volt otthon. – Menyus közli benne a tizenöt éves gyerekekkel, hogy vétkezett ellene, nincs amiatt nyugta, amit elkövetett stb. stb., és hogy természetesen mindenért helytáll. Ne essen kétségbe, ha érzi is a következményeket. Ő máris próbál segíteni, az pedig, hogy kicsapták az iskolából, csak könnyít a dolgán. A hibás lépés még javukra szolgálhat egyszer – meg mindenféle hasonló zöldség.

GÁBORNÉ Lehetetlen!

GÁBOR A levél hamisítvány. Be akarnak ugratni. Az egész város tudja, hogy kicsapták, és most ezt akarják meglovagolni. A fiúval még nem beszéltem – de nézd meg ezt az írást!

GÁBORNÉ Hallatlan, gyalázatos gaztett!

GÁBOR Szerintem is az.

GÁBORNÉ Nem – ez képtelenség!

GÁBOR Jó, hogy a nő épp hozzám jött. A kezét tördelve kérdezi, hogy mit csináljon. Mondom neki, hogy ne engedje a tizenöt éves lányát szénapadlásokon mászkálni. A levelet szerencsénkre itthagytá. Most küldjük Menyust másik gimnáziumba, idegenben, ahol még a szülei se vigyázhatnak rá? Megint ki fogják csapni – és az ő tavaszi örömtől repeső szíve lassanként megszokja ezt a menetrendet. – Mondd, Fanny, mit csináljak vele?

GÁBORNÉ Csukasd a javítóba.

GÁBOR A javí...

GÁBORNÉ Javítóintézetbe!

GÁBOR Ott elsősorban azt kapja meg, amiben itthon helytelen módon nem volt része: a vasfegyelmet, határozott elveket és olyan felsőbb kényszert, aminek föltétlenül alá kell vetnie magát. Különben a javítóintézet egyáltalán nem olyan rémséges hely, amilyennek te képzeled. Ott a keresztyéni gondolkodás és érzelmvilág kifejlesztésére vetik a fő súlyt. A gyereket végre megtanítják, hogy a jót akarja, ne az érdekeset, és tetteiben ne a maga feje és természete után menjen, hanem a törvényre ügyeljen. Egy félórája kaptam táviratot a bátyámtól: megerősíti, amit az asszony mond. Menyus hozzá fordult, kétszáz márkát kért, hogy Angliába szökjön...

GÁBORNÉ (*eltakarja az arcát*) Irgalmas Isten!

NEGVEDIK JELENET

Javítóintézet. – Folyosó. – Detre, Rajnárd, Rupert, Helmut, Gaszton és Menyus

DETRE Itt egy húszpfenniges.

RAJNÁLD Mit akarsz vele?

DETRE Lerakom a földre. Ti fölálltok körbe. És aki eltalálja, azé.

RUPERT Te is játszol, Menyus?

MENYUS Nem. Köszönöm, nem.

HELMUT A szemérmes József.

GASZTON Neki nem lehet. Ő üdülni jött ide.

MENYUS (*magában*) Hülyeség elkülönülnöm. Mindenki engem figyel. Vagy együtt üvöltök a csordával – vagy megesz itt a fene. – A fogság mindből öngyilkost csinál. – Ha kitöröm a nyakam, jó! Ha megúszom, az is jó! Ezen csak nyerni lehet. – Rupert lesz a barátom, ő kiismeri itt magát. – Majd beavatom őt a Biblia néhány fejezetébe, hogy mi történt Juda menyével, Támárral, Moábbal, Lóttal meg a leányaival, Vásti királynéval és a sunámi Abisággal. – Neki van a legszerencsétlenebb képe az egész osztályban.

RUPERT Eltaláltam! Az enyém!

HELMUT Még én jövök!

GASZTON Majd ha fagy!

HELMUT Dehogynem! Most jövök én! Jaj, Istenkém, jaj, Istenkém...

MIND E-e-ez igen!

RUPERT *(elveszi a pénzt)* Köszönöm szépen.

HELMUT Adod ide, te rohadék!

RUPERT Neked, te disznó?

HELMUT Keselyű!

RUPERT *(az arcába vág)* Nesze! *(Elfut)*

HELMUT *(szalad utána)* Agyonverem!

A TÖBBI *(fut a nyomában)* Kicsi a rakás! Kicsi a rakás!

MENYUS *(egyedül, az ablakot nézegeti)* Itt megy le a villámhárító. Zsebkendőt kell rátekerni. Ha Wendlára gondolok, minden vér egyszerre a fejembe száll. Marci meg ott hever ólomtagokkal. Elmegyek a szerkesztőségbe. Ott száz szavanként fizetnek. Írok napihírt, helyi hírt mindenféle erkölcsi, pszichopátiai témákról... Az ember csak nem hal olyan könnyen éhen. Népkönyha is van, kávémérés. – Tizen-nyolc méter magas a ház, a vakolata hámlik... Wendla gyűlöl – gyűlöl, mert erőszakoskodtam vele. Akárhogy forgatom, az bizony erőszak volt. Csak abban reménykedhetem, hogy az évek során lassan-lassan... Nyolc nap múlva újhold. Holnap megkenem a sarokvasat. Szombatra mindenképp meg kell tudnom, kinél van a kulcs. Vasárnap este, a közös áhítat tetszhalálszerű állapotában – csak adja Isten, hogy beteg ne legyen valaki! Minden olyan világosan, tisztán áll előttem, mintha már túl is volnék rajta. Az ablakpárkányról könnyen kijutok – egyetlen lendület, elkapom. Csak körül kell tekernem a zsebkendőmmel. – Jön a nagyinkvizítor. *(Balra el)*

Dr. Prokrustes jön egy lakatossal

DR. PROKRUSTES Igaz, hogy az ablakok a harmadik emeleten vannak, alulra pedig csalánt ültettünk. De izgatja is ezt az elfajzott népséget a csalán! Múlt héten az egyik a tetőkijáraton mászott ki, azután következett a sok vacakolás, hurcolás, kíséretetés ide-oda...

LAKATOS Kovácsoltvasból tetszik a rácsot?

DR. PROKRUSTES Abból, kovácsoltvasból – és szegecselje, hogy ne lehessen szétfeszíteni.

ÖTÖDIK JELENET

Hálószoza. – Bergmann-né, Müllerné Irma és dr. von Rizinus, egészségügyi tanácsos. – Wendla ágyban

DR. VON RIZINUS Milyen idős a kislány?

WENDLA Tizennégy és fél vagyok.

DR. VON RIZINUS Tizenöt éve rendelem már a Blaud-féle pirulát, és nagyszámú, meglepően sikeres javulást figyelhettem meg. Többre tartom még a csukamájolajnál, sőt a vasbornál is. Kezdje el napi három-négy pirulával, és vegyen be mindig többet, annyit, amennyit csak elvisel. Von Witzleben Elfrida bárókisasszonynak is ezt rendeltem azzal, hogy minden harmadik nap szedjen eggyel többet. De a bárókisasszony félreértett, és napi három pirulával emelte az adagot. S alig háromheti kúra után már Pymontba mehetett az édesanyja öméltóságával utókúrára. A fárasztó sétákat és különétkezéseket elengedem. De ígérje meg, kedves kislány, hogy annál szorgalmasabban mozog, és feltétlenül enni kér, amint megjön az étvágya. Akkor mindjárt elmarad ám a szívszorulásunk – nincs fejfájás, borzongás, szédülés –, és elmaradnak a mi szörnyű emésztési zavaraink is. Von Witzleben Elfrida bárókisasszony már nyolc nappal a kúra után elköltött reggelire egy egész csirkét héjában főtt krumplival.

BERGMANN-NÉ Megkínálhatom a tanácsos urat egy pohárka borral?

DR. VON RIZINUS Nem, köszönöm, nagyságos asszonyom. Vár odakint már a kocsim. Nem kell az egészet úgy a szívére vennie. Néhány hét múlva a mi kis páciensünk olyan frissen, vidáman ugrabugrál majd, mint a gazella. Nyugodjék meg. Vizontlátásra, nagyságos asszonyom. Vizontlátásra, gyermekem. Vizontlátásra, hölgyeim. Vizontlátásra.

Bergmann-né az ajtón túl kíséri

IRMA (az ablaknál) Mennyi színben játszanak megint a platánjaitok!

Látod onnét, az ágyból? Rövid életű szépség, alig örülhet neki az ember, hamar jön, hamar megy. Nekem is mindjárt indulnom kell. A férjem vár a posta előtt, de előbb még a varrónőmhöz is be kell ugranom. Muki most kapja az első kis nadrágját, Karcsinak pedig kötött ruha készül télire.

WENDLA Néha csoda boldog vagyok – minden csupa öröm, csupa nap-sütés. Sose gondoltam, hogy ilyen melegség támadhat az ember szíve körül. Úgy szeretnék kimenni, végigjárni alkonyatkor a réteket, kankalint szedni a folyónál, leülni a parton, álmodozni... Aztán megint megfájdul a fogam, és az az érzésem, hogy reggelre meg kell halnom, hol melegem van, hol fázom, elsötétül előttem a világ, és szárnyát csattogtatva jön a szörny... Ahányszor fölébredek, anyut sírni látom. Jaj, úgy fáj ez – hogy el se mondhatom, Irma!

IRMA Ne rakjam följebb a kispárnád?

BERGMANN-NÉ (*visszatér*) Azt mondja, elmúlik majd a hányás is, és nyugodtam fölkelhetsz... Én is jobbnak tartom, ha minél előbb felkelsz, Wendla.

IRMA Mire megint meglátogatlak, talán már itt szaladgálsz újra, a házban. – Búcsúzom, édesanyám. Még be kell mennem a varrónőhöz. Isten óvjon, drága Wendlám. (*Megcsókolja*) Gyógyulj meg hamar, egy-kettő!

WENDLA Isten veled, Irma. Hozz kankalint, ha megint jössz. Ágyő. Csókolom a kisfiúkat.

Irma el

Anyu, mit mondott odakint a doktor?

BERGMANN-NÉ Semmit. Azt, hogy von Witzleben kisasszony is sokszor elájult. Sápukórnál ez mindig így van.

WENDLA Mondta, hogy sápkóros vagyok?

BERGMANN-NÉ Ha megjön az étvágyad, igyál sok tejet, és egyél húst, főzeléket.

WENDLA Jaj, anyu, anyu, én azt hiszem, nekem nem sápkórom van...

BERGMANN-NÉ De, fiacskám, az van. Nyugodj meg, Wendla, teljesen nyugodt lehetsz. Igenis sápkóros vagy.

WENDLA Nem, édesanyám, nem! Tudom én. Érzem. Nem sápkór ez. Vízkór.

BERGMANN-NÉ Sápkór. Megmondta a doktor, hogy az. Nyugodj meg, kislányom, szépen rendbe jössz.

WENDLA Nem jövök rendbe. Ez vízibetegség. Meg kell halnom, anyu. Jaj, meg kell halnom!

BERGMANN-NÉ Dehogyan kell meghalnod, csacsikám! Nem kell meghalnod... Jóságos ég, dehogyis kell neked meghalnod!

WENDLA Akkor miért sírsz olyan kétségbeesetten?

BERGMANN-NÉ Nem kell neked meghalnod, drágám! Nincs neked vízibetegséged. Gyereked lesz, lányom! Gyereked! Jaj, hogy tehetnél ilyet velem!

WENDLA Én nem csináltam semmit se...

BERGMANN-NÉ Ne tagadd, Wendla! Mindent tudok. És látod, mégse jött ki a számon egy rossz szó sem. Hogy Wendla, az én Wendlám!

WENDLA De hát ez képtelenség, anyu! Hiszen én nem vagyok férjnél!...

BERGMANN-NÉ Szentséges, magasságos Úristen! Hisz épp ez a baj, hogy nem vagy férjnél! Ez a kétségbeejtő! Wendla, Wendla, Wendla, mit műveltél?!

WENDLA Nem tudom, Isten látja lelkem, nem is emlékszem! Hevertünk a szénában... De én igazán senki emberfiát ezen a világon nem szerettem, csak téged szeretlek, anyu.

BERGMANN-NÉ Egyetlen kis csacsim...

WENDLA De édesanyám, hát miért nem mondtál el mindent?!

BERGMANN-NÉ Jaj, gyerek, gyerek, ne fájdítsuk még jobban egymás szívét! Térj már észhez! Ne ejtsd végleg kétségbe az anyád! Még hogy egy tizennégy éves lánynak mondja el azt az ember! Inkább ne süssön többet a nap rám, mint hogy ilyet műveljek! Én se csináltam másképp, mint néhai jó anyám annak idején énvelem. Jaj, Wendla, bízzuk magunkat a Jóistenre, reménykedjünk az ő irgalmában, és végezzük a magunk dolgát! Látod, egyelőre még semmi visszavonhatatlan nem történt, kislányom. És ha nem leszünk kicsinyhitűek, a Jóisten sem hagy el bennünket. – Bátorság, Wendla, bátorság! – De lám, az ember ül az ablakban, ölbe tett kézzel, hátha az életében végre minden

jóra fordul, aztán egyszerre olyasmi szakad rá, hogy eláll a szívverése... Te, mit riadozol, mit remegsz úgy?

WENDLA Valaki kopogott.

BERGMANN-NÉ Én semmit se hallottam, szivecském. *(Az ajtóhoz megy, kinyitja)*

WENDLA Pedig egész jól hallottam. Ki van odakint?

BERGMANN-NÉ Senki. Schmidt mama a kertek aljáról. – Épp jókor jön, Schmidtné.

HATODIK JELENET

Szüretelők a hegyi szőlőben. – Nyugaton épp megy le, egy hegycsúcs mögé a nap. Csengő harangszó száll fel a völgyből. – Rilow Jancsi és Röbel Ernő a szőlő legfelső csücskében, egy kiálló szirt alatt, a sárguló fűben heverésznek

ERNŐ Túlerőltettem magam!

JANCSI Mit nyafogunk! Kár minden percért.

ERNŐ Itt lóg előttünk, és nem bírok többet – holnapra meg már kipréselték az egészséget.

JANCSI Én a fáradságot éppúgy utálom, mint az éhezést.

ERNŐ Ha egyszer nem megy.

JANCSI Legalább ezt a pazar muskotályt!

ERNŐ Már moccanni se bírok!

JANCSI Ha lehajlítom a vesszőt, ide-oda hintázik a szánk közt. Mozdulni se kell. Ajkunkkal morzsoljuk le róla a szemet, a csutkáját meg visszapattantjuk a tőkére.

ERNŐ Ahogy föltámad a kedvem, kezd visszatérni belém az erő.

JANCSI És hozzá lángol az égbolt, szól az esti harang. Nem is kívánok magamnak sokkal többet a jövőtől.

ERNŐ Én néha már nagytiszteletű úrnak látom magam – melegszívű gazdaasszony, gazdag könyvtár, és minden körben némi cím, hivatal. Hat teljes nap a gondolkodásra, és csak a hetedikén kell kinyitnom a szám. Ha sétálok, köszöngetnek a tanítványaim, lányok, fiúk, otthon

meg vár a gőzölgő kávé, jön a kuglóf, s a kertből hozzák a lányok az almát. – El tudsz képzelni szebbet ennél?

JANCSI Félig hunyt pillát, félig nyílt ajkat, török kelmét. – Én nem hiszek a pátoszban. Figyeld csak, az öregek hogy leplezik nagyképűséggel a butaságukat. De egymás közt ők is éppúgy lehülyézik egymást, mint mi. Tudom. Ha milliomos vagyok, én is a Jóistennek állítok emlékművet. De képzeld reggelinek a jövőt: tej, cukor, fahéj. Az egyik kiborítja az egészset és üvölt. A másik mindent összekever, és izzad. Miért ne szednék le inkább róla a színét. Vagy azt hiszed, ezt nem lehet megtanulni?

ERNŐ Szedjük hát le!

JANCSI Ami marad, az úgyis a disznóké. Én már jó néhány hasonló huromból kihúztam a fejem...

ERNŐ Szedegessük hát le a színét, Jancsi! Mit nevezsz?

JANCSI Már megint kezdod?

ERNŐ Valakinek csak kell kezdenie.

JANCSI Ha egyszer majd, harminc év múlva visszagondolunk egy ilyen estére, mint ez a mai, csodaszép emlék lesz!

ERNŐ És hogy megy magától minden!

JANCSI Miért ne menne?

ERNŐ De ha véletlenül egyedül maradunk – most talán sírnánk.

JANCSI Ne nyafogj megint! (*Szájon csókolja*)

ERNŐ (*visszacsókolja*) Azzal jöttem el hazulról, hogy épp csak beszólok hozzád, aztán fordulok is vissza.

JANCSI Én viszont vártalak. Az erény nem rossz ruha az emberen, de impozáns termet kell hozzá.

ERNŐ Rajtunk még lötyögne egy kicsit. Nem volna soha nyugtom, ha nem találkozom veled. – Szeretlek, Jancsi, így még életemben sose szerettem senkit...

JANCSI Ne nyafogjunk! – Ha ez harminc év múlva az eszünkbe jut, talán elhúzzuk a szánkat rajta! De most olyan szép az egész! A hegyek lángvörösek, a szőlő a szánkba lóg, az esti szél meg úgy törleszkedik a sziklákhoz, mint a játékos cica...

HETEDIK JELENET

Világos novemberi éjszaka. A bokrokon, fákön zörög a száraz levél. Felhőfoszlányok kergetőznek a hold tányérja előtt. – Menyus átmászik a temető falán. Belül leugrik

MENYUS Ide nem jön utánam az üldözők falkája. Míg azok a bordélyokat kutatják, én kifújom magam, és megállapítom, hol vagyok... A kabátom rongyokban lóg, a zsebem üres – az árnyékomtól is re-megek. Nappalra be kell vennem magam az erdőbe, hogy továbbjussak...

Egy keresztet tapostam épp le. A most nyíló kis virág még ma elfagy. Kopár a föld körös-körül.

A holtak birodalma!

A padlásablakon kimászni nem volt olyan nehéz, mint ez az út most! Bár erre sem számítottam...

Lógok a mélység fölött – minden elsüllyedt, eltűnt.

Bár odavesztem volna!

Miért Wendla énhelyettem? Miért nem az, aki megérdemelné? Érthetetlen a sors! Inkább én törtem volna követ, én éheztem volna!...

Mi tart még mindig talpon? Bűn bűnt fiadzik. Én már benne vagyok a posványban nyakig. Nincs erőm, hogy kimásszak belőle... Pedig nem voltam rossz! Nem voltam én rossz! Csakugyan nem, nem én... Halandó nem járt még ilyen irigyen sírok között. Á! ahhoz nincs is elég mersz bennem! Jaj, csak törne ki rajtam az örület – még most, az éjszaka!

Amott, az utolsók közt kell keresnem! A szél minden kövön más hangon fütyül – szívet szorongató szimfónia! Szétesnek az elszáradt koszorúk, és hosszú szalagjukkal fölkúsznak egy-egy márványkeresztre – madárijesztők erdeje! Minden síron madárijesztő, egyik félelmesebb, mint a másik – akkorák, mint a ház, még az ördög is kereket oldana, ha látja. Fagyosan hunyorognak az arany betűk... Felsőhajt a szomorúfűz, és óriás ujjá betűzi a feliratot... Imádkozó angyalka. És a sírkő...

Felhő vet árnyékot rá. Hogy rohan, és üvölt! Mintha vonuló sereg robogna keletnek. Egyetlen csillag sincs az égen. Örökzöld a virágok körül? Örökzöld? – Ez lány...

†

Itt nyugszik
 az Istenben boldogult
BERGMANN WENDLA
 született 1878. május 5-én,
 elhunyt sápkórban 1892. október 27-én.
BOLDOGOK A TISZTASZÍVŰEK

És én vagyok a gyilkosa! Én vagyok a szegény lány gyilkosa! Nekem meg csak egy maradt: a kétségbeesés. Itt még sírnom se szabad. El innét! El...

MARCI (*hóna alatt a fejével előbukdácsol a sírok közül*) Egy pillanat, Menyus! Ilyen nagy alkalom nem lesz több egyhamar. Nem is képezed, milyen kedvező épp az idő és hely...

MENYUS Honnét kerülsz ide?

MARCI Amonnét – a faltól. Az én keresztem döntötted föl. Ott fekszem, a falnál. Add a kezed, Menyus...

MENYUS Te nem vagy Stiefel Marci!

MARCI Add már a kezed! Biztos hálás leszel érte. Ilyen játszva sosem eshetsz túl rajta! Ez igazán különleges mázli. Direkt ezért jöttem föl...

MENYUS Te nem alszol ilyenkor?

MARCI Amit ti alvásnak hívtok, úgy soha. Mi üldögélünk templomtoronyon, magas háztetön – ahol csak jólesik...

MENYUS Nem tudtok megnyugodni?

MARCI Á, dehogy! Passzióból. Kószálunk, szállunk, májusfák, magányos erdei kápolnák körül. Ott lebegünk népgyűlések, szerencsétlenségek színhelyén, kertek, népünnepélyek fölött. Lakóházakban kuksolunk a kürtőben vagy az ágyfüggöny mögött. Add a kezed. Egymással nem beszélünk, de mindent látunk, hallunk, ami csak a világon történik. Tudjuk, hogy minden ostobaság, amit az ember csinál, amiért töri magát, és nevetünk rajtuk.

MENYUS Az meg mire jó?

MARCI Mire volna jó? – Hozzánk már nem ér föl se jó, se rossz. Magasan, toronymagasan járunk minden földi dolog fölött – mindegyikünk külön-külön, egymaga. Egymással nem érintkezünk, unalmas volna.

Egyikünket sem izgatja semmi, nem akarunk megszerezni, megkapni semmit. Mérhetetlen magasból nézünk le ujjongásra, jajra egyaránt: Elég vagyunk mi önmagunknak, és azzal kész! Mélyen lenézzük az élőket, részvétet sem érzünk irántuk, mert hiszen élők, valójában nincs mit szánni rajtuk. Mosolygunk a tragédiájukon – persze mindegyikünk csak magában –, és megvan a véleményünk róluk. – Add a kezed!

Ha kezet fogsz velem, halálra neved magad azon a furcsa vonakodáson, ahogy kezet adtál...

MENYUS Téged ez nem undorít?

MARCI Ahhoz mi túl magasan járunk. Csak mosolygunk! – Ott voltam a temetésen, a gyászolók közt. Pompásan mulattam. Azt a fennköltséget, Menyus! Túlvonítottam mindenkit, oda kellett csúsznom, dűlnöm a falhoz, a hasam fogtam a röhögéstől. Utolérhetetlen fennköltségünk igazában az egyetlen mód, ahogy ezt az egész sületlenséget meg lehet emészteni... Rajtam is nyilván jókat nevettek, míg neki nem duráltam magam!

MENYUS Engem nem szórakoztat, hogy nevessek magamon.

MARCI Az élők iránt, éppen, mert élnek, csakugyan nem lehet részvétet érezni! Megvallom, ezt magam se hittem volna annak idején. De most egyszerűen nem értem, hogy is lehetett az ember olyan naiv. Most úgy átlátok a csaláson, hogy egy felhőcske se takarja sehol. – Mit habozol, Menyus?! Add a kezed! Egy pillanat, és toronymagasan a mostani önmagad fölé kerülsz. Bűnös mulasztás az, hogy élsz...

MENYUS Tudtok ti felejteni?

MARCI Mindent tudunk. Add a kezed! Képesek vagyunk szánni az ifjút, hogy gyávaságát idealizmusnak véli, és az öreget, hogy sztoikus nyugalma közben majd megszakad a szíve. Látjuk, hogy remeg a császár a gúnydaloktól és a nápolyi csavargó az utolsó ítélet harsonájától. Mi maszk nélkül látjuk a komédiást, és észrevesszük, hogy bújik a sötétben a maszk mögé a költő. Fölfedezzük a koldust az elégedettségben, és a fáradtban, az agyonterheltben a kapitalistát. Meglessük a szerelmeseket, hogy pirulnak el egymás előtt, mert érzik, hogy megcsalt csalók. Látunk szülőket, gyerekeknek adnak életet, csak hogy azt mondhassák neki: „Boldog lehetsz, hogy ilyen apád és anyád van!” Látjuk, hogy a gyerek felnő, és ugyanezt teszi. Meglessük az ártatlanságot magányos szerelmi insége közepette, és az ötgarasos rimát, amint

Schillert olvas... Látjuk, hogy Isten és ördög kölcsönösen blamálja magát egymás előtt, s azt a szilárd meggyőződést keltik, hogy becsíptek mind a ketten... Nyugodt leszel, elégedett, Menyus! Csak a kisujjad nyújtsd ide. Galambósz aggastyán korodig nem adódik, meglátod, még egy ilyen pompás alkalom!

MENYUS Ha a markodba csapok, Marci, csak azért teszem, mert anyyira megvetem magam. Undorodom magamtól. Ami örömet adott, az mind sírban hever. Nemes indulatra méltónak sem érzem többé magam. És semmi, de semmi sincs, ami megállíthatná még a bukásomat. Én vagyok önmagam szemében a világ legmocskosabb állata...
MARCII Akkor mit habozol?...

Egy álarcos úr lép elő

ÁLARCOS ÚR (*Menyusnak*) Reszketsz az éhségtől. Képtelen vagy józanul itélni. (*Marcinak*) Menjen innét!

MENYUS Ön kicsoda?

ÁLARCOS ÚR Majd kiderül. (*Marcinak*) Tűnjön el! Semmi keresnivalója itt! Miért nem teszi föl a fejét?

MARCII Főbe lőttem magam.

ÁLARCOS ÚR Akkor maradjon ott, ahová való! Akkor magának már be-fellegzett. Mit kellemetlenkedik itt nekünk a síri bűzével? Nézze csak az ujját! Pfuj! Már oszladozik...

MARCII Kérem, ne küldjön el...

MENYUS Ön kicsoda, uram?

MARCII Ne küldjön el. Kérem szépen. Hadd maradjak még egy kicsit a társaságukban! Nem fogok okoskodni. – De odalent olyan borzasztó!

ÁLARCOS ÚR Akkor mit vág fel itt a fennköltségével? Nagyon jól tudja, hogy humbug az egész – vágyálom: savanyú a szőlő! Mit hazudozik itt össze folyékonyan, maga – maga rémkép! Ha magának ez olyan fontos, tőlem maradhat. De őrizkedjen, barátom, a szélhámoskodástól – és azt a hullakezét, legyen szíves, hagyja ki a játékból!

MENYUS Hát megmondja végre, hogy kicsoda, vagy nem mondja meg!

ÁLARCOS ÚR Nem mondom meg. Azt ajánlom, hogy bízd rám magad. Elsőnek arra lesz gondom, hogy hová menj innét.

MENYUS Ön talán – az apám?

ÁLARCOS ÚR Miért? Nem ismered meg apádurad a hangjáról?

MENYUS Nem.

ÁLARCOS ÚR Derék urad-apád ezen az éji órán anyád erős karjában keres vigasztalást. Én kitárom előtted az egész világot. Most csak azért vagy ilyen zavarodott, mert nyomorúságos a helyzeted. De amint meleg vacsora lesz a gyomrodban, nevetsz majd mindenem.

MENYUS (*magában*) Ez csak egyvalaki lehet: az ördög. (*Hangosan*) Az után, amit elkövettem, egyetlen meleg vacsorától még nemigen tér vissza a nyugalmam.

ÁLARCOS ÚR Vacsorája válogatja! Annyit máris megmondhatok, hogy a kislány szabályosan szült volna. Kutya baja se volt neki. Csak Schmidt mama angyalcsináló szereit nem bírta ki. – Majd én emberek közé viszlek. Segítek, hogy mesésen kiszélesítsd a szemhatárod. Mindent megmutatok, ami csak érdekes a világon.

MENYUS Kicsoda ön! Kicsoda ön? Nem bízhatom rá magam valakire, akit nem ismerek.

ÁLARCOS ÚR Pedig sosem ismeresz meg, ha rám nem bízod magad.

MENYUS Gondolja?

ÁLARCOS ÚR Ez így van! – De különben sincs más választásod.

MENYUS Bármelyik pillanatban a kezem nyújthatom a barátomnak.

ÁLARCOS ÚR A barátod sarlatán. Senki se mosolyog addig, míg egy krajcárnyi készpénz csörög a zsebében. A fennkölt humorista a teremtés legnyomorultabb, legsajnáltnivalóbb szüleménye.

MENYUS Engem nem érdekel, hogy milyen a humorista. De ha nem mondja meg, kicsoda, én kezet nyújtok a humoristának!

ÁLARCOS ÚR Na, mi lesz?!

MARCI Neki van igaza, Menyus. Csak szájhősködtem. Edd meg, amit ad, és használd ki a lehetőséget. Ha mégannyira álarcos – ő legalább létezik!

MENYUS Hisz ön Istenben?

ÁLARCOS ÚR Ahogy a körülmények kívánják.

MENYUS Megmondaná, ki találta fel a puskaport?

ÁLARCOS ÚR Schwartz Berthold – alias Konstantin Anklitzen – 1330 körül, Ferenc-rendi barát volt a breisgauti Freiburgban.

MARCI Mit adnék érte, ha nem találta volna föl!

ÁLARCOS ÚR Akkor maga felakasztotta volna magát!

MENYUS Mi a véleménye az erkölcsről?

ÁLARCOS ÚR Öcsikém – mi vagyok én, iskolás gyerek?

MENYUS Én tudjam, kicsoda?

MARCI Ugyan, ne veszekedjete! Kérlek, ne veszekedjete! Mire jó ez? Minek ülünk akkor itt, együtt, két élő és egy halott, éjjel kettőkor a temetőben, ha úgy kaptok egymással hajba, mint két kocsmatöltelék! Én igazán örömmel veszek részt a tárgyalásban. De ha civódni akartok, a hónom alá kapom a fejem, és elmegyek.

MENYUS Mert még most is ugyanolyan gyáva puhány vagy.

ÁLARCOS ÚR A kísértet egész jól beszél. És ne tessék kutyába venni az ő méltóságát! Én az erkölcsön két imaginárius tényező reális termékét értem. Az imaginárius tényezők: a kell és a szeretnem. A termékük az erkölcs: realitása nem tagadható.

MARCI Ezt igazán megmondhatta volna nekem annak idején. Engem az erkölcsi felfogásom kergetett a halálba. Én a kedves szüleimért fogtam magamra fegyvert. „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy e földön.” A Biblia nálam példátlanul blamáta magát.

ÁLARCOS ÚR Minek ringatta illúziókba magát, kedves barátom! A maga tiszteletre méltó szülei éppúgy nem haltak volna bele a dologba, mint maga. Szigorúan véve, tisztán egészségügyi okokból dühöngtek és tomboltak volna csupán egy sort.

MENYUS Ez igaz lehet. Azt azonban határozottan kijelenthetem, hogy ha az imént Marcinak minden további nélkül kezet adok, ezért csakis az erkölcsiségem lett volna felelős.

ÁLARCOS ÚR Épp ezért nem te vagy Marci!

MARCI De nem hiszem, hogy olyan lényeges a különbség – legalábbis nem olyan kényszerítő, hogy ne találkozhatott volna, tisztelt Ismeretlen, véletlenül énvelem is annak idején, mikor pisztollyal a zsebemben átvonultam az égerfáson.

ÁLARCOS ÚR Nem emlékszik rám? Még az utolsó pillanatban is igazában félúton járt élet és halál között. – Egyébként, megítélésem szerint, ez nem épp a legalkalmasabb hely, ahol ilyen mélységben hosszasan elvitatkozhatnánk a kérdéstről.

MARCI Csakugyan, kezd hűvösödni, uraim! A vasárnapi ruhámat, azt rám adták, de se ing, se gatyá nincs rajtam.

MENYUS Isten áldjon, kedves Marci. Hogy ez az ember hová vezet, nem tudom. De mégiscsak ember...

MARCI Ne haragudj, Menyus, hogy el akartalak tenni láb alól! De anyyira ragaszkodom még mindig hozzád! Bezzeg életemben hogy sírtam, zokogtam volna, ha én kell hogy téged az utolsó utadra kísérjelek!

ÁLARCOS ÚR Végül is mindenki megkapta a magáét – maga azt a megnyugtató tudatot, hogy semmije sincs – te pedig, hogy enerváltan kételkedhetsz mindenben. – Isten áldja hát!

MENYUS Isten veled, Marci! Igaz szívemből köszönöm, hogy még egyszer megjelentél előttem. Hány felhőtlen, boldog napot értünk meg együtt tizennégy év alatt! Ígérem, Marci, hogy történjen akármi, változzak meg akár tízszer is a jövő években, menjen a sorsom akár jól, akár rosszul, téged sose foglak elfelejteni...

MARCI Köszönöm, barátom.

MENYUS ...és ha ősz, öregember leszek, talán megint közelebb kerülsz majd hozzám mindenki másnál.

MARCI Köszönöm. Szerencsés utat, uraim! Nem tartom fel önöket tovább.

ÁLARCOS ÚR Gyere, fiú! *(Belekarol Menyusba, és eltávolodnak a sírok közt)*

MARCI *(egyedül)* Hát itt maradtam a fejemmel a hónom alatt. A hold akár elfátyolozza a képét, akár leveti a fátylát, semmivel se látszik okosabbnak. Visszamegyek hát a magam kis zugába, fölállítgatom a keresztem, ha már ez a szamár olyan hebehurgyán feldöntötte, és ha elkészülök vele, megint hanyatt fekszem, hőt bocsátok ki osztlás közben, és mosolygok...

